

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

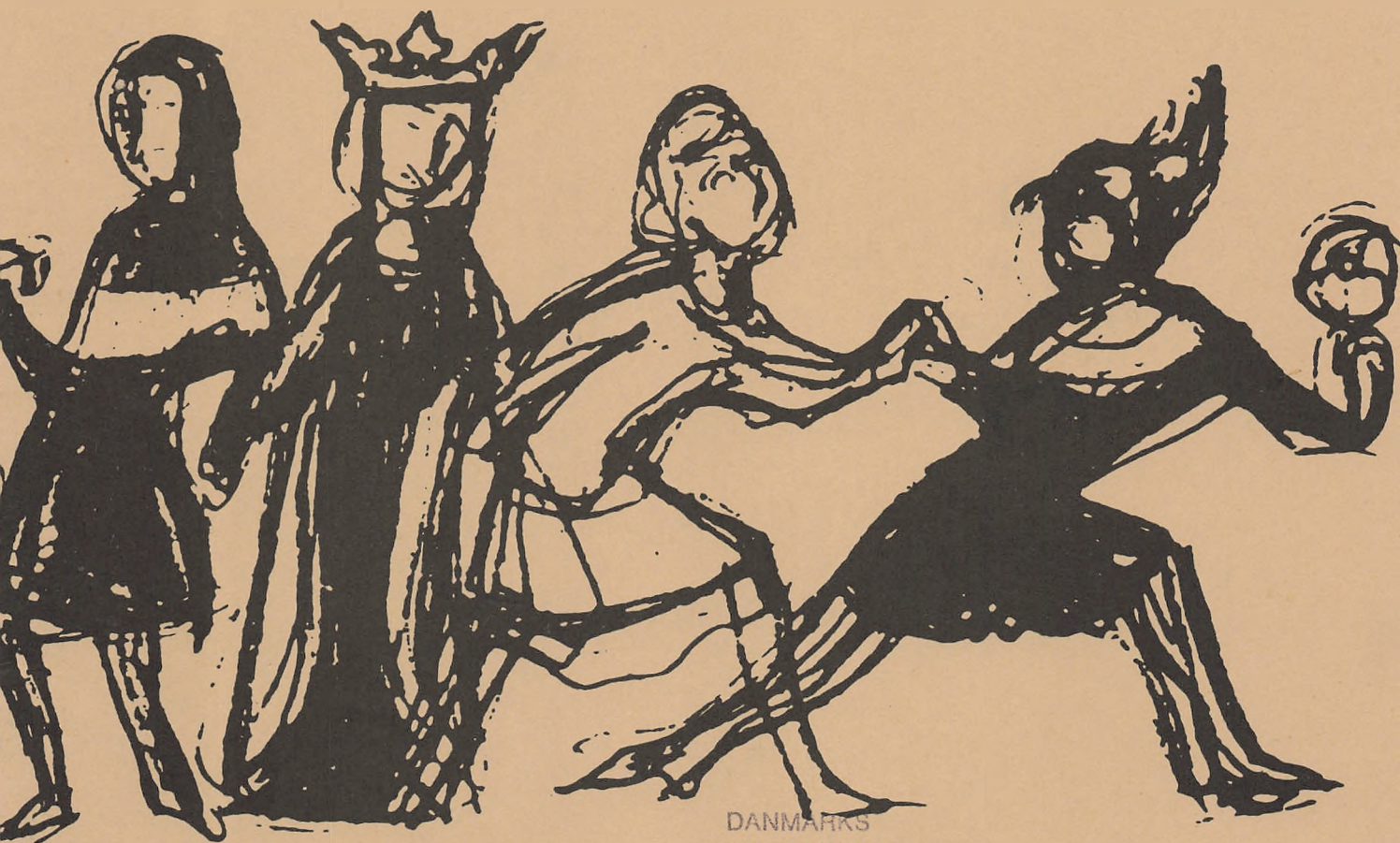
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

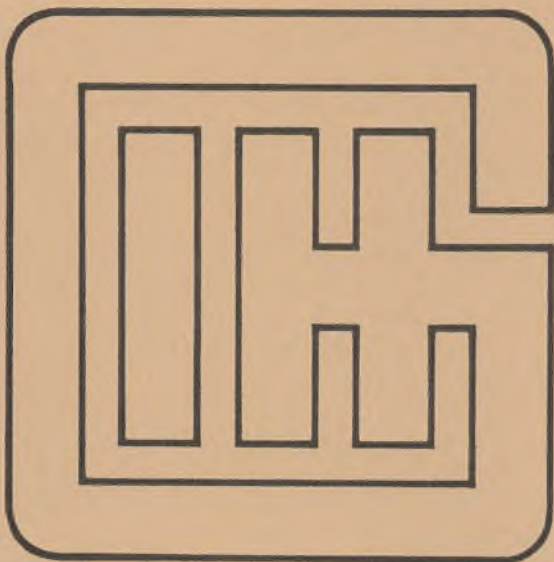
14

GERLEV IDRÆTSHØJSKOLE

DANMARKS
PÆDAGOGISKE
BIBLIOTEK

ÅRSSKRIFT 1982

Årsskrift 1982

Redaktion: Stig Jensen
Ove Korsgaard (ansvarshavende)
Henrik Pors
Birgitte Hansen har leveret illustrationerne

Udgivet af Elevforeningen
og Gerlev Idrætshøjskole

DANMARKS
PÆDAGOGISKE
BIBLIOTEK

EN JULEHILSEN

At blive bedre til de ting, vi arbejder med, er en stor tilfredsstillelse. Det gælder også, når vi arbejder med idræt. Men hvad vil det sige at blive bedre? Ja, hvis det kun er et spørgsmål om at blive bedre til en bestemt disciplin, er det let at svare på; så drejer det sig alene om at finde den bedste metode.

Men på vores grenskole er disciplinerne ikke i centrum. Og så er det straks sværere at svare på spørgsmålet. I de første seks artikler søger vi at indkredse noget af det, der er en idemæssig inspiration i forbindelse med grenskolen.

Derudover bidrager Ulrik Høy til debatten om højskole-sangbogen, som snart skal op til revision. Mogens Petersen, tidligere lærer, nu beskæftigelseskonsulent i Vestsjællands amtskommune, skriver om den store interesse, han møder for at bruge (misbruge) begrebet højskole. Henning Eichberg, gæsteprofessor ved Odense Universitet, bidrager med en artikel, der kaster nyt og spændende lys på vore forfædres legemskultur i det gamle norden. Og vi slutter årsskriftet med en række julehilsner: Klara Korsgaard skriver om det sidste år på skolen; Maj-Britt Nørgaard, tidligere elev og timelærer, skriver om indtryk fra sit studieophold i USA; og Peter Schønning, formanden for elevforeningen, skriver om elevforeningen.

Med dette årsskrift ønsker elevforeningen og medarbejderne på Gerlev Idrættshøjskole gamle elever, kursister og de mange, der på forskellig vis har taget del i skolens arbejde, en god jul.

Hilsen

Elevforeningens bestyrelse.

Medarbejderne på Gerlev Idrættshøjskole.

Det er lettere at køre end at gå, sæt dig op bagpå

Ove Korsgaard

Den danske digter Piet Hein fortæller om et besøg hos den verdensberømte fysiker Albert Einstein i hans arbejdsværelse på »Institute of Advanced Studies«, hvor de talte om videnskabet og mennesket og dén måde, teknikken trænger sig på overfor menneskene:

»Men nu er der té hjemme i Mercur Street! sae han, kom lad os gå!

Jeg oplyste, at jeg var i bil.

– Åh, det var kedeligt, sae han, ellers kunne vi ha' spadseret.

– Må jeg gøre opmærksom på, at det ikke er udelukket af den grund! bemærkede jeg.

– Jo, svarede han langsomt, det er desværre *psykologisk umuligt*«.

Har Einstein ret i det?

Ja, jeg tror, vi alle har oplevet situationer, som minder om den, Piet Hein omtaler. Vi ville gerne gå, men valgte alligevel at køre, *fordi* muligheden var til stede. »Det er lettere at køre end at gå, sæt dig op bagpå«, lyder det i eventyret og i vor psyke.

Er det da sådan, at vi altid søger mod den lette løsning – på samme måde som vand altid søger nedad? Er det, som Einstein siger, psykologisk umuligt at vælge den besværligere løsning at gå, når den lettere løsning at køre er en teknisk og økonomisk mulighed?

En stor del af vort liv synes at følge denne lov. Hvis vi har adgang til en vaskemaskine, holder vi op med at bruge vaskebrættet; har vi adgang til en malkemaskine, bruger vi ikke længere hænderne; hvis lommeregneren er inden for rækkevidde, bruger vi ikke kuglerammen osv. Meget tyder

på, at det psykologisk (og økonomisk) er umuligt at vaske og malke med hænderne og bruge kuglerammen, hvis vaskemaskinen, malkemaskinen og lommeregneren eksisterer som teknologiske muligheder.

Hvorfor det er sådan, er der forskellige opfattelser af. Og jeg skal kort skitsere to, der begge tager deres udgangspunkt i dengang, vi levede som jægere og samlere – en livsform som har præget mere end 9/10 af den tid, der har eksisteret mennesker på jorden.

En barsk tid

Den ene opfatter jæger- og samlersamfundet som en barsk tid. Mennesket var undergivet naturens luner og kræfter og skulle bruge næsten al tid på at jage og samle for at kunne eksistere. Men på et tidspunkt var der et kvikt hoved, som udviklede en ny og forbedret teknik, der gjorde det muligt at komme lidt på afstand af naturens jerngreb. Ilden gjorde det f.eks. muligt at udnytte langt flere af naturens produkter som menneskeføde.

Overgangen til agerbrugssamfundet betød et stort skridt væk fra naturens kløer. I første omgang blev det muligt at samle forråd, og i anden omgang at bygge byer, hvor en række mennesker kunne frigøres fra det daglige arbejde med at skaffe brød på bordet. De kunne så hellige sig udforskningen af naturen og mennesket og udvikle nye teknikker, der mere effektivt end de gamle kunne fravriste naturen flere produkter. Denne proces gav også mere fritid.

Og i dag har vi så megen teknik som aldrig før i verdenshistorien, og ligeledes så megen fri tid som aldrig før, siger

denne opfattelse. Vi mangler nu kun at få gennemført den elektroniske revolution. Så vil mennesket kunne lægge vægt på at udfolde sig i den frie tid, der bliver vigtigere end arbejdstid – takket være den teknologiske udvikling.

En mild tid

Den anden opfattelse betragter jæger- og samlersamfundet som en mild tid, hvor mennesket ikke skulle arbejde mere end 2 til 4 timer om dagen, afhængig af hvor man boede på jordkloden, og afhængig af om man var mand eller kvinde. Men klimaforværringer og/eller en forøgelse af befolkningmængden gjorde det livsnødvendigt at opfinde ny teknik, der gjorde det muligt at fravriste naturen flere produkter, end jæger- og samlersamfundets teknik muliggjorde. Men denne forøgede fravristning skulle betales med noget. Og det blev med forøget arbejde.

Sådan er det fortsat op gennem historien. Nød har tvunget mennesket til at opfinde ny teknik. Og ny teknik har krævet mere arbejde. I følge denne opfattelse har mennesket da heller aldrig arbejdet så meget, som vi gør i vores højt teknificerede samfund. Det kan lyde absurd i en tid, hvor mange mennesker ikke kan få et arbejde. Men inden man helt afviser denne opfattelse, bør man tænke på, hvorfor det daglige omkvæd mennesker imellem lyder: Vi har så travlt!

Arbejdstid eller fri tid

Men uanset om ny teknik kommer som følge af overskud eller nød, om vi har en tilbøjelighed i os, eller vi bliver bøjet udefra, om den giver mere fritid eller mere arbejde, om den skaber større frihed i forhold til naturen, eller nye og mere komplicerede former for afhængighed, så rokker det ikke ved det centrale, at vi tilsyneladende vælger vaskemaskinen frem for vaskebrættet, malkemaskinen frem for hænderne, lommeregneren frem for kuglerammen – i arbejdstiden.

Men hvad med de ting, vi gør i den frie tid? Kan vi f.eks. også få idrætten placeret i Einsteins psykologi: at det er umuligt at gå, når vi kan køre.

Nej, det synes vanskeligt. Der går vi, selv om vi kunne køre; cykler, selv om vi kunne tage bussen; svømmer, selv om vi kunne sejle. Ja, faktisk kunne vi helt lade være med at bevæge os. Vi går jo ikke, for at hente morgenbrød hos

bageren; cykler ikke, for at komme på arbejde; svømmer ikke, for at komme over på den anden side fjorden.

Det, Einstein siger, er psykologisk umuligt, synes i idrætten at være muligt, ja, den psykologiske udfordring. I idrætten synes vi frivilligt at opsøge en modstand, som vi prøver kræfter med. Man kan sige, vi vasker med vaskebræt, selv om vaskemaskinen står ved siden af; malter med hænderne, selv om malkemaskinen er inden for rækkevidde; bruger kuglerammen, selv om lommeregneren ligger på bordet.

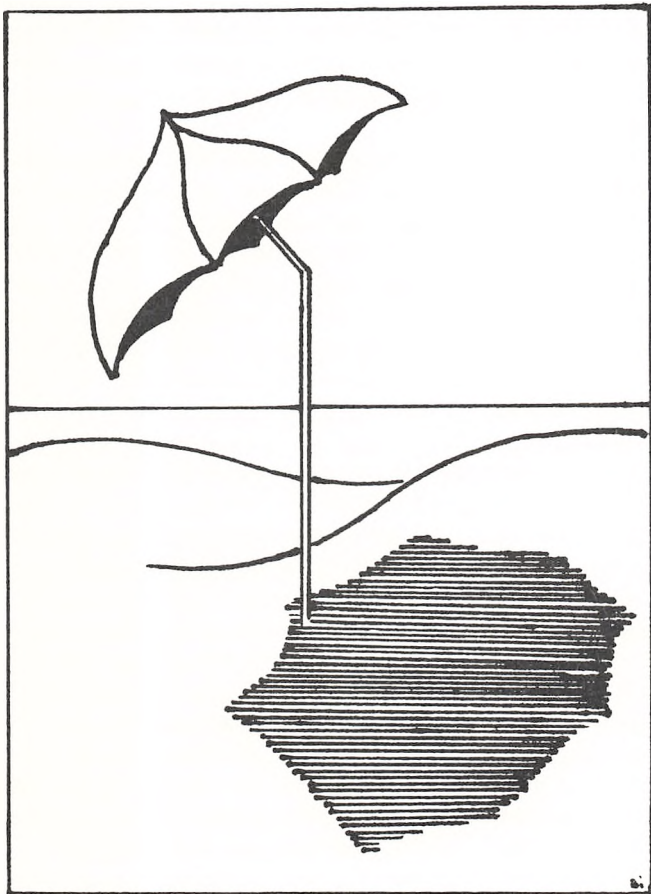
Hvorfor gør vi livet vanskeligere end nødvendigt, når vi i arbejdstiden gør det modsatte? Hvorfor gør vi disse ting – tilsyneladende til ingen verdens nytte?

Jeg skal kort ridse to forklaringer op, der har en vis lighed med de to forskellige opfattelser af, hvad der er drivkraften i den teknologiske udvikling. Den ene kan kaldes kompensations teorien, den anden reproduktionsteorien.

Kompensation

Kompensationsteorien tager sit udgangspunkt i, at vi i jæger- og samlersamfundet havde behov for at løbe, kaste med spyd og fange dyr for at overleve. Og det var nødvendigt at være aggressiv. Men efterhånden som den tekniske udvikling tog fart, var det i stadig mindre grad nødvendigt at gøre disse ting for at overleve; men aggressiviteten forsvandt ikke. Den sidder stadig som instinkter i mennesket. Derfor er mennesket nødt til at lave de samme ting som før, for at få afløb for disse aggressioner på en uskadelig måde. Det er derfor, vi fortsætter med at løbe, kaste med spyd, spille fodbold. Nu ikke længere som arbejde, men som idræt. Desmond Morris har i sin nye bog *The soccer Tribe* fremsat den teori, at fodboldspillet opstod, da mennesket gik fra jæger- og samlersamfundet til agerbrugsamfundet. Den nye livsform førte imidlertid ikke til, at de gamle jagtinstinkter forsvandt; mennesket vedblev med at jage, nu ikke længere dyr, men fodbolden. Fodbolden er således et symbol på dyret, som skal i nettet.

Det er derfor kun tilsyneladende, at fodbold er en unødvendig aktivitet. Den aggressivitet, der tidligere var brug for i arbejdslivet, skal ledes ind i kontrollerede aktiviteter som idræt. Hvis ikke idrætten eksisterede, ville aggressionerne slå ud i ukontrollabel vold og destruktion.

Reproduktionsteorien

I modsætning til kompensationssteorien tager reproduktionsteorien ikke sit udgangspunkt i en *fortidig*, men derimod i en *nutidig* arbejdsstruktur. Idrætten er ikke en kompensation for noget, der ikke længere eksisterer, men en reproduktion af noget, der netop nu eksisterer i arbejdslivet. Kravet om præstationsforbedringer præger såvel arbejds- som idrætslivet. I arbejdslivet sker der en stadig videnskabeliggørelse og rationalisering af den materielle produktionsproces, ligesom der i idrætslivet sker en stadig udvikling af rationelle og videnskabelige træningsmetoder. Intervaltræning f.eks. er udviklet på grundlag af tidsstudier i den amerikanske industri. Målet er at forbedre resultaterne. Vi producerer så meget som muligt, løber så hurtigt som muligt, springer så højt som muligt, kaster så langt som muligt.

Det er kun tilsyneladende, vi i idrætten frivilligt gør livet vanskeligere end nødvendigt ved f.eks. at løbe 400 m så hurtigt som muligt. Det er nemlig nødvendigt at stille en sådan modstand op i den frie tid, for at få indarbejdet den karakterstruktur, der kræves i arbejdslivet. Det mønster, der gælder for arbejdslivet, er vi nødt til at gentage – reproducere – i fritiden. Gør vi ikke det, vil selve grundlaget for det ukomplicerede industrisamfund smuldre.

Livets kamp

De to teorier er således enige om, at idrætten er nødvendig, men den bliver begrundet forskelligt. Kompensationssteorien siger, at idræt er nødvendig, for at aggressionerne kan få afløb på en ufarlig måde; reproduktionsteorien siger, at idræt er nødvendig, for at samfundsstrukturen kan blive indarbejdet i karakterstrukturen.

Men jeg tror ikke, man kan reducere idræt til kompensation eller reproduktion. Idræt er mere end det. Den er en del af det, som Johs. Sløk kalder livets kamp: »Men hvad er det en kamp mod? Det er naturligvis en kamp mod den modstand, som livet selv frembyder, en kamp i bogstaveligste forstand for at overleve, en kamp i mere overført forstand mod de »kaos-magter«, der vil destruere livet, en åndelig kamp for at strukturere livet på et acceptabelt grundlag, en kamp for et liv i menneskelig værdighed«.

Idrætten har et grundlag, der rækker ud over drifts-

strukturen og samfundsstrukturen, men er selvfølgelig ikke uafhængig af den historiske proces. Der er stor forskel på den idræt, der blev dyrket i Det gamle Kina; under Enevælden i Europa; i den grundtvigske bondekultur på landet; og i dagens industrisamfund.

Sportens modstandsbegreb er udtrykt i det olympiske motto: hurtigere – højere – stærkere, der gør ekspansion i tid og rum til det centrale. I tai chi – kinesisk skyggeboksnings – er aben f.eks. en vigtig figur, som man stræber efter at identificere sig med bevægelsesmæssigt. I 1600- og 1700-tallets adelige eksercitier var høvisk optræden en central bestræbelse. Og i den grundtvigske bondekulturs svenske gymnastik var foreningen af sundhed og skønhed idealet. I den engelske sport gælder det om at springe et højt højdespring, i den svenske gymnastik om at springe et sundt og smukt højdespring.

Idrættens mangfoldighed kan betragtes som et resultat af, at forskellige kulturer og kulturepoker har forskellige modstandsidealiser.

Jeg skal kort omtale nogle af de modstande, som vi arbejder med på grenskolen: Bevægelse og drama, gymnastik og musik, sport og kultur, natur og friluftsliv, idræt og sundhedspædagogik.

Mangfoldighed af modstande

I badminton har vi en modstander. Men det er jo ikke en modstander, vi søger at komme til livs. For uden en modstander kommer der intet spil ud af det. Det afgørende ved en modstander er, at han yder modstand. Modstanden er derfor det centrale, og ikke modstanderen. Det afgørende i badminton er, at modstanderen kan give en modstand, så man selv bliver udfordret og tvunget til at kæmpe på en energisk, iderig og fantasifuld måde. Det er således ikke sejren, men kampen, som er det afgørende.

I gymnastik er der ingen modstander. Og mange vil derfor sige, at så er der heller ingen modstand. Men det er forkert. I gymnastik er formen f.eks. en modstand. I gymnastik drejer det sig jo ikke bare om at slynge armen rundt på en tilfældig måde, men om at bevæge sig på en udtryksfuld måde. I gymnastikken ligger der et krav om, at bevægelserne skal stræbe mod ordnet form, mod spænding, ligevægt, kontrast og variation. At stræbe mod form kan

give lige så meget modstand som en modstander i badminton.

I drama kan det være rollen, som man vælger som modstand. F.eks. klovnerollen. At fylde en sådan rolle ud kræver både fysiske og psykiske færdigheder. Hvorfor spiller man klovner og ikke bare sig selv i drama? Kunne man ikke bare være frigjort og spontan? Nej, de forsøger, der er gjort af den slags, er faldet uhjælpeligt til gulvet. Det synes at være nødvendigt at vælge en rolle som modstand.

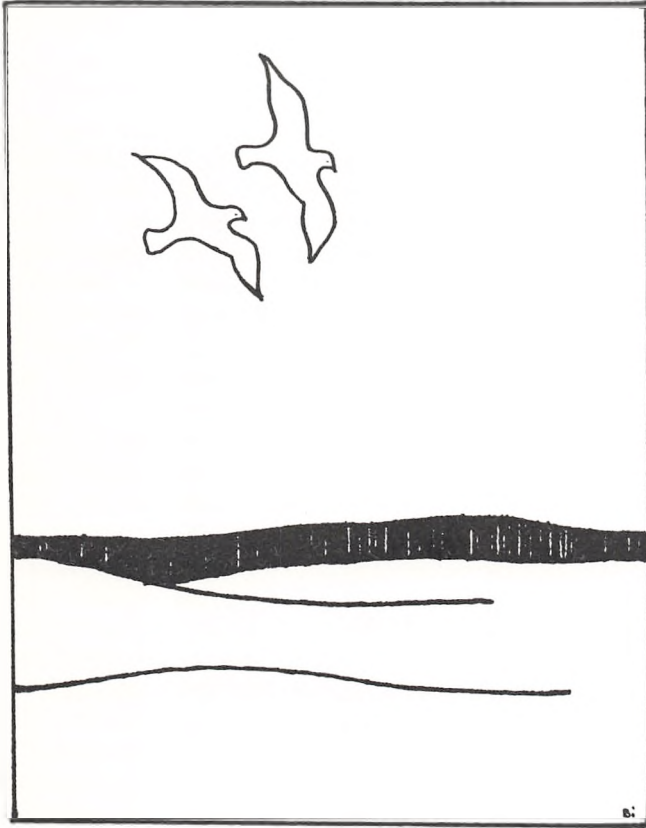
I friluftsliv kan det at leve primitivt være modstanden. Teknisk set er der jo intet i vejen for, at man kan tage et komfur med ud i naturen. Men alligevel vælger de fleste at have besværet med at samle brænde til et bål. Man vælger at gå, selv om man kunne køre, samle bær, selv om man kunne købe dem i et supermarked, lave en rygsæk, selv om den kan købes i en sportsforretning. I friluftsliv opstiller man en modstand – formuleret eller uformuleret – der betyder, at man giver sig mere eller mindre hen til naturens luner.

I sundhedspædagogik kan det være vanskeligt at få øje på en modstand, da de fleste bestræbelser går mod ligevægt, balance og ro. Men faste kan bruges som eksempel på, at der også er tendenser inden for sundhedspædagogikken, der går i retning af frivilligt at opstille en modstand. Faste er kendt i mange kulturer og har ofte et rationelt grundlag. Knaphed på mad i vintermånederne kan være en fornuftig grund til at faste. Men hvorfor faste i dag, hvor der er mad nok? Ja, man kan gøre det alene af hygiejniske grunde; for at få rensset ud. Men man kan også gøre det for at give sig hen til askesen. På sammen måde som formen i gymnastik viser hen til den æstetiske dimension, viser fasten i sundhedspædagogik hen til den asketiske dimension i tilværelsen.

Kamp og fred

Mange bliver i dag forskrækkede, når man siger modstand og kamp. Det er vigtigere at fremhæve harmoni og fred i en verden, der er ude af balance, vil mange sige.

Selv om kamp og fred er hinandens modsætninger, så er det vært at erindre den opfattelse, Grundtvig giver udtryk for i »Gylden Aaret« 1834:

Da skal Man *Freden* fatte
Som Livets Sommer-veir,
Da skal Man Kæmpe skatte,
Som drog for den sit Sværd,
Ei Alt i Fred-Leer forme,
Men vælge Livets Storme
For Gravens stille Ro!

For Grundtvig var der to slags fred: livets og dødens fred.
Og der var to slags oplysning: livets og dødens.

Da skal Man Forskjel kende
Paa Soel-Skin og paa Lyn,
Skiønt Begge de kan brænde
Og skabe klare Syn;
Thi, som Fornuften giver,
Det ene Lys opliver,
Det andet slaaer ihjel!

Den ene form opliver, den anden slår ihjel, siger Grundtvig. Det samme gælder kampen. Også i idrætslig forstand.

Ove Korsgaard.

N.B. Dele af artiklen blev holdt som velkomsttale 1. november 1982.

Sygdom og sundhedspædagogik

Annette Leleur

I Danmark, der er en af verdens førende velfærdsnationer, har vi et sundhedsvæsen, der er et af verdens bedste. Alligevel er vi ikke specielt raske. Rent bortset fra alle de af os, der dør af hjertesygdomme og kræft eller invalideres af gigt, sukkersyge, dissemineret sclerose, astma, allergi og hvad de nu hedder alle sammen, så har resten af befolkningen det ikke specielt fremragende. Hovedpine, nervøsitet, angst, træthed, ondt i ryggen, muskelsmerter, vrøvl med blodtrykket, mavesyren, galden og for mændenes vedkommende prostatabesvær, for kvindernes menstruationsbesvær, overgangsalder og en stadig dalende evne til selv at føde de børn, der skal føre samfundet videre. Og så har vi slet ikke været inde på sindslidelserne.

Man fristes til at tro, at det ikke er et sundhedsvæsen, men et sygdomsvæsen, vi har fået stablet på benene.

Faktisk er der noget, der tyder på, at jo mere traditionel lægelig behandling, man modtager for lidelser af den ene eller anden art, jo mere behandling har man brug for resten af sit liv. Ivan Illich argumenterer i sin bog »Grænser for lægevidenskaben« overbevisende for, at de etablerede behandlingsformer er direkte sygdomsskabende og bruger ordet iatrogenese som betegnelse for den sygdomsproces, der sættes i gang gennem lægelig behandling.

Hvordan kommer det dertil, at et samfund anskaffer sig et sygdomsvæsen?

Spørgsmålet er nok ikke så enkelt at besvare, for ligefrem planlagt, at det skulle gå sådan, har vi jo ikke. Tværtimod har vi satset mange økonomiske og menneskelige ressourcer på det stik modsatte. Altså kan vi drage den slutning, at der et eller andet sted må være en eller flere fejl i den måde, hvorpå vi tænker over problemet sundhed og sygdom. Sådanne helt grundlæggende fejl i vores tænkning kalder man med et fint ord epistemologiske fejl, og

epistemologiske fejl er en alvorlig sag. Når den slags fejl optræder, er der udsigt til, at det arbejde, vi gør for at løse et problem, kan være nok så grundigt og omfattende, uden at det derfor behøver at føre til et rimeligt resultat.

Af den grund vil det også være nytteløst at søge forklaringen på sygdomsvæsenet – eller -uvæsenet – inden for dets egne rammer. Fortsætter vi i de baner, bliver vi blot ved at repetere de samme fejl om og om igen. I stedet må vi nok hellere se på, hvad det er ved vores menneskeopfattelse, der har ført os ud i denne situation.

Karakteristisk for vores holdning til problemet sygdom er det, at når vi i vores liv konfronteres med sygdommen, skynder vi os at afgive vores selvbestemmelsesret. Vi går til lægen med vores krop eller lader den indlægges på hospital næsten som var den en bil eller en husholdningsmaskine, der var brudt sammen. Her træffer nu andre mennesker, specialisterne, beslutninger om, hvad der skal gøres med kroppen, for at vi kan leve videre – næsten som om den ikke var en del af os selv. I den situation er det ikke ualmindeligt at opleve, at man ikke kan få nøjagtig besked om, hvad der for eksempel skete med en på operationsbordet, mens ens bevidsthed var sat ud af spillet under narkosen. Eller få nøjagtig besked om, hvad det egentlig er, man fejler.

Sandheden kan være farlig for patienten, mener nogen. Mange patienter må nødvendigvis beskyttes, siger andre. Mod hvad? Mod deres egen krop? Mod sig selv?

Her er vi nok ved afsløringen af en del af problemet. Vores sygdomsvæsen bygger tilsyneladende på en antagelse om, at kroppen kan skilles fra mennesket og dets bevidsthed om sig selv og sin situation. Man afgiver en tid suveræniteten over sin krop, og får den så siden tilbage i en stand, man kan leve med.

Når vi på Gerlev har beskæftiget os så meget med sundhedspædagogik, og når vi nu også har indført en sundhedspædagogisk gren i de sidste fire måneder af vinterskolen, hænger det blandt andet sammen med, at vi ikke tror på den menneskeopfattelse, som tegner sig i lyset af sygdomsvæsenets behandlingspraksis. Det betyder ikke, at vi forkaster den store masse af faktisk viden om, hvordan sygdom optræder i og omdanner menneskekroppen, som moderne lægevidenskab repræsenterer, men nok at vi vil være med til at sætte spørgsmålstegn ved den herskende behandlingsfilosofi.

I den vestlige verdens industrikulturer – vores egen inklusive – finder man en hårdnakket tradition for, at kroppen er en mindre pæn størrelse. Kroppen insisterer på tilfredsstillelsen af en lang række behov, behovet for mad, søvn, fysisk kontakt med andre kroppe, sex, motion og så videre, alt sammen aktiviteter, der trækker energi væk fra den arbejdsmæssige indsats og fra den intellektuelle virksomhed. Det synes i hvert fald at være den generelle holdning. Undertiden kan man få på fornemmelsen, at kroppen af mange først og fremmest opleves som et stativ, der er nødvendigt for at holde hovedet i en vis højde fra jorden. Den repræsenterer traditionelt de »lavere« sider af mennesket eller menneskets »dyriske« del. Giver den ondt af sig i form af smerter, svulster eller svigtende organfunktioner, stiller vi straks os selv spørgsmålet: »Hvornår får jeg dette symptom til at gå væk igen?«, men spørger sjældent eller aldrig: »Hvad betyder det signal, min krop her sender mig?«.

Ideen med at arbejde sundhedspædagogisk er netop at minde os selv og hinanden om, hvor vigtigt det er altid at huske også at stille det sidstnævnte spørgsmål. Og det kræver unægtelig en anden placering af kroppen i vores opfattelsesevne.

Skal vi finde en tradition at basere denne omvurdering på, må vi ikke alene gå over åen, vi skal næsten den halve jord rundt. Kaster vi nemlig et blik på vores egen kropskultur, som den manifesterer sig i den moderne sport, finder vi en kropsforagt, der ikke lader den medicinske verdens noget efter. Her hører en pervertering af kroppens naturlige funktionsmåder ved hjælp af hormoner, superaffinerede kosttilskud og andre absurde træningspro-

grammer om ikke til dagens orden, så i hvert fald til de kunstgreb, som flere og flere sportsfolk på eliteplan må ty til – ikke for at vinde, men for overhovedet at kunne stille op.

Det er på den baggrund egentlig ikke så mærkværdigt, at et forholdsvis stort antal mennesker, især unge mennesker, har kastet sig over en serie discipliner importeret fra Østen, som synes at være gennemlyst af en ganske anden opfattelse af kroppens væsen. Budskabet til den, der arbejder med yoga, shiatsu, tai chi, do-in, karate, og hvad de nu hedder allesammen, er i essensen det, at krop og sind er ét. Hvad du gør mod din krop, gør du mod dit sind og din psyke, og hvad du gør i sindet, hvad du tænker om dig selv, andre og verden, realiseres som tilstande i kroppen. I sådan en verdensforståelse repræsenterer en kræftknude eller et hjertesvigt ikke bare en del af kroppen, som ikke kan mere, og som ideelt set burde kunne skiftes ud, de repræsenterer hver for sig en bestemt livsstil, et mønster, en holdning, en skæbne, som det står i det enkelte menneskes magt enten at følge blindt eller forsøge på at afvende.

Det er den sidste mulighed, som vores traditionelle menneskeopfattelse ikke ejer rum for. Det er mangelen på forståelse af, at den eneste virkelige specialist i ethvert sygdomstilfælde til syvende og sidst er den, der har fået sygdommen. Det betyder ikke, at vi kan afskedige alle professionelle behandlere fra i morgen, men derimod at vi – helst meget hurtigt – må se at få ændret holdningen til sygdom og dennes afværgelse hos såvel behandlere som patienter.

Og vejen til dette mål går med stor sikkerhed blandt andet via en ændret holdning til kroppen.

Sammenligner man det system til beskrivelse af menneskekroppens funktion, som sammenfattende kaldes den orientalske diagnostik, med den vestlige medicins klassiske fysiologi, er der en forskel, som er slående. Den vedrører energibegrebet. Energi er i det vestlige system noget, som opstår gennem fødens forbrænding, og som enten kan omsættes i fysisk aktivitet, bruges eller oplagres – blandt andet i form af fedtdepoter. I det østlige system opererer man herudover med et begreb om finere kropsenergi, som ganske vist også har noget med fødeindtagelsen at gøre, idet de kan blive kraftigt forstyrrede gennem dårlig kost, men som ikke på samme måde står i et direkte for-

hold til fødeindtagelsen. Disse energier løber i bestemte baner langs kroppens længdeakse, og forstyrrelser i deres forløb er et forvarsel om sygdom. Interessant er det i øvrigt, at man finder forestillinger om disse finere kropsenergier hos så godt som alle folkeslag, bortset altså fra os selv. Måske hænger denne mangel i vores beskrivelse af kroppen sammen med, at den i høj grad er baseret på undersøgelser af den døde krop. Skærer man en afdød op, finder man ingen steder linier eller streger, der svarer til forløbet af det orientalske systems energilinier eller meridianer. Vestlige fysiologer har derfor også pure afvist tanken om deres eksistens.

En af fordelene ved det orientalske system er imidlertid, at den egentlige specialist, den, der har sygdommen, på en helt anden måde inddrages i vurderingen af den egne helbredstilstand og behandlingen af de forskellige sygdomstilstande. Et formål med dyrkelsen af de omtalte kropsdiscipliner, hvoraf mange i øvrigt er kampformer, er faktisk at øge kropsbevidstheden til et sådant niveau, at man ikke undgår at bemærke eventuelle blokeringer i meridianenergiene og i mange tilfælde også selv bliver i stand til at arbejde sådanne blokeringer, så det ikke er nødvendigt at søge læge.

Det siges om den kinesiske læge i gammel tid, at folk betalte ham, så længe de var raske. Blev de syge, fik han ingen penge, før de var raske igen.

Mange af de sygdomme, meget alvorlige sygdomme, som sender os på hospitalet i dyre domme, kunne efter alt at dømmes være opdaget år før deres »udbrud«, hvorved såvel menneskelig lidelse som kroner og øre kunne have været sparet. Det, vi betegner sygdommens udbrud, er ofte endepunktet i en lang proces, der har stået på i årevis. Kræftsvulsten er ikke sygdommen kræft som sådan, den må snarere ses som et vidnesbyrd om organismens endelige sammenbrud efter en årelang, måske livslang, kamp mod en patologisk organisering af organismens energisystem.

Når man i dag fra officielt hold diskuterer forebyggende arbejde, er det som regel efter devisen: Mere oplysning ud til folket om det, vi allerede ved omkring sygdommens opståen og forebyggelse. Essensen af denne diskussion bliver dermed ofte diskussionen om de pædagogiske metoder.

Hvordan får vi folk til at gøre det, vi ved kan redde dem fra sygdom?

Ser vi imidlertid på befolkningens reaktion nu, hvor vi efterhånden allesammen begynder at fornemme alvoren af krisen i vores sundheds- eller sygdomsvæsen, kan vi konstatere en stigende interesse for allehånde alternative helbredelsesmetoder. Jævnslidende med udforskningen af forskellige discipliner til øgelse af kropsbevidstheden, finder vi en voldsom interesse for urtemedicin, homeopati, helbredelse gennem kost, forskellige utraditionelle diagnoseformer og så videre. Noget kunne tyde på, at store dele af befolkningen allerede *har* opdaget, at det er i selve grundlaget for vores tænkning omkring sundhed og sygdom, den er gal.

Min egen erfaring fra arbejdet med at undervise i alternativ helbredsopbyggelse på omtalte sundhedsgren i det forgangne år har været, at det af mange elever næsten oplevedes som en åbenbaring at få præsenteret en anden indfaldsvinkel til sundhedspædagogikken. Åbenbaringer er som regel noget, man får, når en begivenhed i den ydre verden aktiverer eller strukturerer det, man allerede tåget fornemmer. Hos de elever og kursister, jeg har mødt i årets løb, har jeg set en utrolig stor beredvillighed til at tage hånd om deres egen helbredstilstand – hvis de bare kunne få en viden om, hvordan det skal gøres.

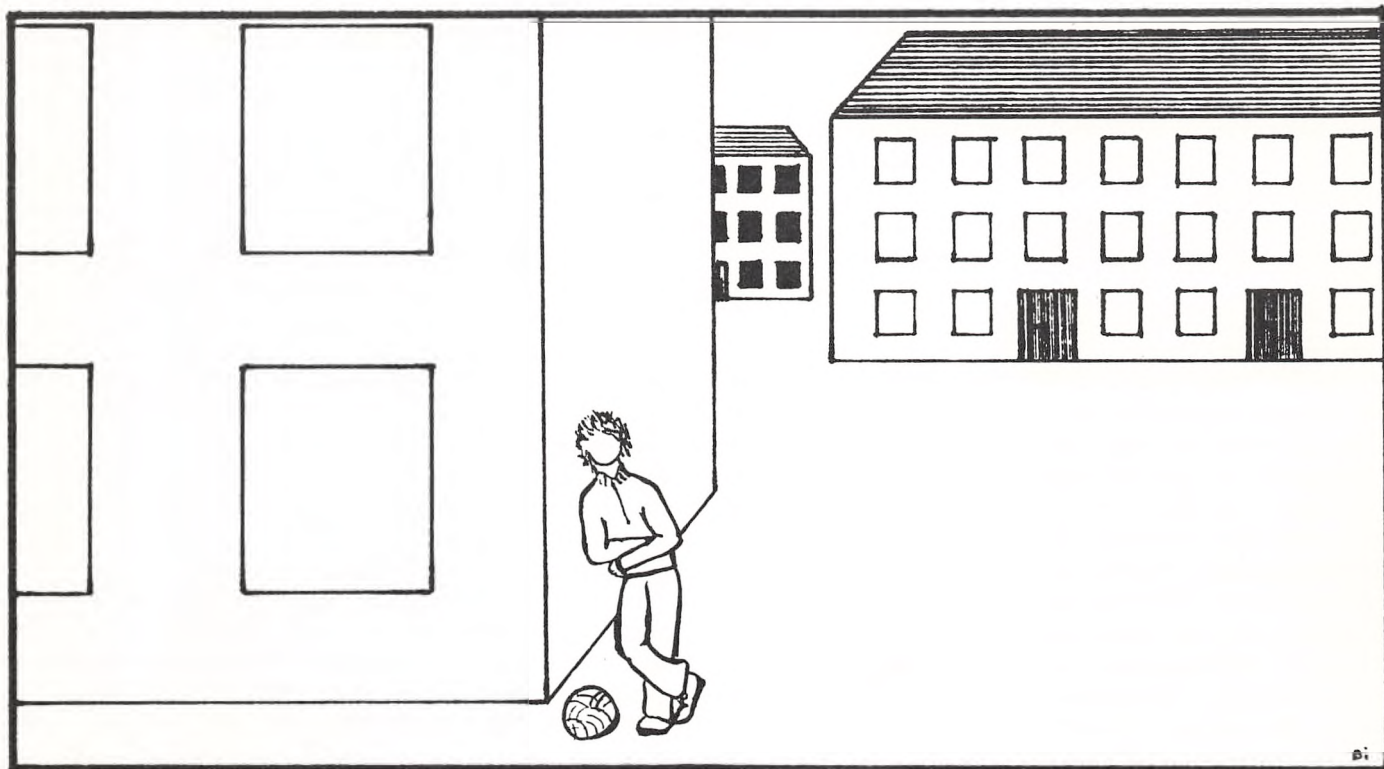
Pointen i hele problemet sygdom og sundhedspædagogik er til syvende og sidst nok den, at vi har betragtet sundhed og sygdom som isolerede fænomener, som man henholdsvis kunne behandle eller behandle sig frem til. Om et samfunds mennesker er sunde eller syge, afhænger imidlertid i høj grad af, om samfundets egen helbredstilstand er tilfredsstillende.

Den nødvendige indsats på det sundhedspædagogiske område ser jeg da tage to hovedretninger: For det første må undervisningen i helbredsbevarelse inddrage såvel en forståelse af kropsbevidsthedens betydning som en erkendelse af, at mennesket lever som en del af en større sammenhæng – kulturelt og åndeligt. For det andet må det etablerede sygdomsvæsens specialister inddrages i den sundhedspædagogiske indsats, vel at mærke på elevsiden.

Hvis vores helbredsproblemer, som jeg har antydnet, er udtryk for en epistemologisk fejl, en grundlæggende fejl-

tagelse i vores antagelser om, hvordan virkeligheden ser ud, så vil det være altafgørende, at netop den professionelle sundhedssektors medlemmer går forrest i nytænkningen. I kraft af deres specialisering vil de i mange tilfælde være blandt dem, som har det allerstørste behov for at få deres tænkning korrigeret.

Sundhedspædagogik ser jeg da ikke som en række meddelelser eller en oplysningsvirksomhed, der går fra dem, som ved, til dem, som ikke ved. Jeg ser det som en selvudviklingsproces, der må inddrage alle samfundets medlemmer i en bevægelse frem mod mere fyldestgørende indsigt i det at være menneske.

di

Friluftsliv – friluft aktiviteter – friluftssport

Axel Edinger

Friluftsliv har været blandt interesseområderne på Gerlev i Idrætshøjskole en del år. Alice Frandsen havde i et par år nogle ugentlige timers studiefag om emnet og tog tidligt kontakt med Niels Fårlund og vejledere fra Højfjeldsskolen, Hemsedal, Norge. Konkret har dette samarbejde omkring den nordiske friluftslivstradition resulteret i Norgesrejser med emnet fjeldskiløb, hvor hele eller dele af elevflokkene gik på ski, orienterede, boede i snehuler og meget mere under kyndig norsk vejledning. Og på det idémæssige plan har samarbejdet givet megen inspiration og meningsudveksling.

Det var således en naturlig udvikling, at friluftsliv fik en mere fremtrædende plads i 1981, da højskolen fik ny fagstruktur.

Udgangspunkt

Vi oplever i disse år en eksplosiv interesse for naturen, en genopdagelse af naturen så at sige. Denne grønne bølge giver sig udslag på mange måder: TV's oprettelse af et naturmagasin – talrige fuglebøger, svampebøger etc. på bogmarkedet, og sågar en naturbogklub – det grønne look. Folk har fået øjnene op for de oplevelses- og udfoldelsesmuligheder, naturen rummer. De tager på kanoture, cykelture m.m. i ferier og weekender og flere og flere tager friluftsliv op i en undervisnings- og foreningsammenhæng. Det har aktualiseret diskussionen om, hvad begreberne friluftsliv, friluft aktiviteter og friluftssport refererer til. Dette søges indkredset i det følgende med kajakpadling som gennemgående eksempel.

Friluftssport

Vi må skelne mellem friluftssport, friluft aktiviteter og friluftsliv. Det at færdes på vandet i en kajak kan indgå i alle tre sammenhænge.

I sin sportsliggjorte form er aktiviteten underkastet de ekspansive idealer: hurtigere, højere, stærkere. I kajak-sporten er modstanden tid og rum, hvoraf følger standardiserede krav til rummet: naturen udmålt og monofunktionaliseret som idrætsarena.

Naturens variation og lune indgår som et forstyrrende og irriterende moment. Variationen er her lokale vandforhold (saltindhold og først og fremmest vanddybden). Den umuliggør præstationssammenligning. Så der findes ingen verdensrekorder i kajaksport, før man finder på at bygge totalt standardiserede kajakbassin'er. (Og hvorfor skulle man ikke kunne finde på det?. Verden er fuld af eksempler på monumenter over politikere, der lytter til sportens urimelige krav om konkurrence- og træningsfaciliteter på bekostning af et stykke natur. I Jyväskylä i Finland har vi ét af dem. En skihopbakke så høj og stejl at kun fire mennesker i hele området tør benytte den. Anlægsudgifterne kunne mageligt have dækket disse fires ubegrænsede flyrejser til f.eks. en skihopbakke i Alperne).

Naturens lune spiller ind over for kajaksporten i form af aktuelle vejr- og vindforhold og betragtes som unormale, uønskede afvigelser fra vindstille og lunt vejr, der på uretfærdig vis enten begunstiger eller hæmmer sportsmandens præstation. Sportsmeteorologien, der forudsiger tidspunktet for optimale vejrforhold for verdensrekordforsøg

eller kan indgå i præstationsforberedelserne, har som naturbeholdersinstrument en stor fremtid for sig.

Ved siden af sprint- og langdistanceløb har kajaksporten også kajakslalom i strømmende vand (wild water). Her er de oprindelige naturskabte forhindringer erstattet af nedhængende porte, som i lighed med portene i slalomskiløb bestemmer ruten. Kajaksporten har også en parallel til skisportens styrtløb: down-river racing, hvor det gælder om at nå helskindet igennem naturen med den smallest mulige risikomargin. Den »farlige« natur med de »frygtede« bjerge og floder ...

Udstyrmæssigt og menneskeligt slår standardiseringen igennem i fikserede krav til kajakkens bredde, længde og vægt og dermed til sportsmandens ditto. Tildannelse af »den indre natur« går hånd i hånd med tildannelsen af den ydre.

Friluftaktiviteter

Kajakken indgår her som en aktivitetsmulighed, der først og fremmest har rekreation som mål. Ethvert sportsliggørende element er afskrælet. Det handler om rekreation, forstået som behagelig (hvile-) tilstand. Kano- og kajakturismen går i dag med strømmen i dobbelt forstand. Hvorfor sejle båden op ad åen, når der er lastbiler til at køre dem derop?

Friluftsturismen bestræber sig på at vise naturen fra dens bedste side. Tildanner naturen med rastepladser, mange overflødige sti/vejmarkeringer, skraldespande og toiletter.

Andre friluftaktiviteter griber om sig i disse år og med et lidt andet udgangspunkt.

Hanggliding (drageflyvning), svæveflyvning, ballonfærd, windsurfing, sportsdykning, alpint skiløb. Her er der tale om aktiviteter med visse krav til færdigheder og fysisk formåen.

Tekniske nyskabelser muliggør en ny kropskulturel parcellering. Naturen som et elementernes oplevelses- og sanserum: Hanggliding, svæveflyvning, windsurfing og alpint skiløb som stimulans for labyrintsanserne (hastighed, acceleration) og sportsdykning som stimulans for tryk- og berøringssanserne.

Disse friluftaktiviteter har en slags elite, hvor sanselig-

hed og risikofaktorer går op i en højere enhed af narcissistisk karakter. Umiddelbar behovstilfredsstillelse med dødsromantiske undertoner:

Off-pist-skiing: styrtløb i jomfruelig, blød sne med risiko for lavineskred,

hanggliding fra stadig større skrænter, ensom klippeklatring i narkotiseret tilstand.

Derudover findes der en elite af kommercielt tilsnit. »Rigtige mandfolk«, som begiver sig ud på halsbrækkende kanoture gennem den canadiske vildmarks fosser, ensomme Atlanterhavssejladser i småbåde eller himmelstræbende klatreture. Det er ofte kommercielle interesser, der står bag denne tiltagende færdsel på verdenskortets udkantsområder: Afprøvning og markedsføring af ny avanceret friluftsteknologi, så enhver knægt med respekt for sig selv kan nære sine drømme om det store eventyr med f.eks. et dykkerur med indbygget kompas, der tåler neddykning til 100 meters dybde eller andet ubrugeligt isenkram.

Friluftsliv

Her indgår kajakken som et middel til at komme i autentisk kontakt med naturen. Lære den at kende på godt og ondt, dens rytme og sammenhæng.

Som urgammelt redskab til transport og fangst er kajakken et godt udgangspunkt for indlevelse i og forståelse af en livsform, der fundamentalt adskiller sig fra den moderne vestlige livsstil. At studere den eskimoiske kajak, evt. bygge én, padle i den er at gennemleve et stykke kulturhistorie, reflektere over forholdet menneske/natur i økologisk perspektiv.

Med kajakken kan man komme ud på havet og få landskabet på afstand. Man kan gå i land, hvor det passer én og tage landnaturen i nærmere øjesyn. Med enkle ikke-ressourcekrævende midler, der tillige er kropsligt udfordrende og udviklende.

Den meditativt rytmiske kropsbrug, samspillet med – og netop ikke kampen mod – bølgerne og vinden er oplevelsesmuligheder af værdi, hvis man kan glemme tiden og stedet.

I overensstemmelse med den nordiske friluftslivstradition mener jeg, friluftsliv bedst kan defineres sådan her:

Friluftsliv er uegennyttigt liv i fri natur på naturens egne vilkår, som kan føre til venskab med naturen.

»Fri natur« betegner den natur, hvor naturens rytmer ikke er mærkbart brudt af menneskets moderne industrialiserede livsformer.

Der er altså i definitionen ikke tale om uberørt natur. Det er for det første et uhåndterligt – relativt – begreb. Direkte eller inddirekte er al natur på Jorden berørt eller påvirket af mennesket. For det andet vil kravet om (relativt) uberørt natur til friluftsliv føre til eksklusivitet.

Danmark er et kulturlandskab i langt højere grad end Norge og Sverige. De danske skove er få og små og mere intensivt kultiverede. Vi har kun få decideret uopdyrkede områder, fortrinsvis på vore småøer. At fare vild i Danmarks natur betyder højst, at man kommer for sent til aftensmaden. Men hvis vi regner havet og kysterne med, er Danmark nu ret så velforsynet med relativt uberørt natur, der ovenikøbet er lettilgængelig for de allerfleste. Og det er ikke uvæsentligt. Friluftsliv skal fortrinsvis dyrkes i nær-nærnaturen.

Højskolens beliggenhed er faktisk ret ideel til friluftsliv, når der ses bort fra nær-naturen, som dog rummer usædvanlige udsigtsmæssige værdier og ved et udbygget samarbejde med egnens landmænd kan komme til at rumme gode muligheder for færdsel til fods:

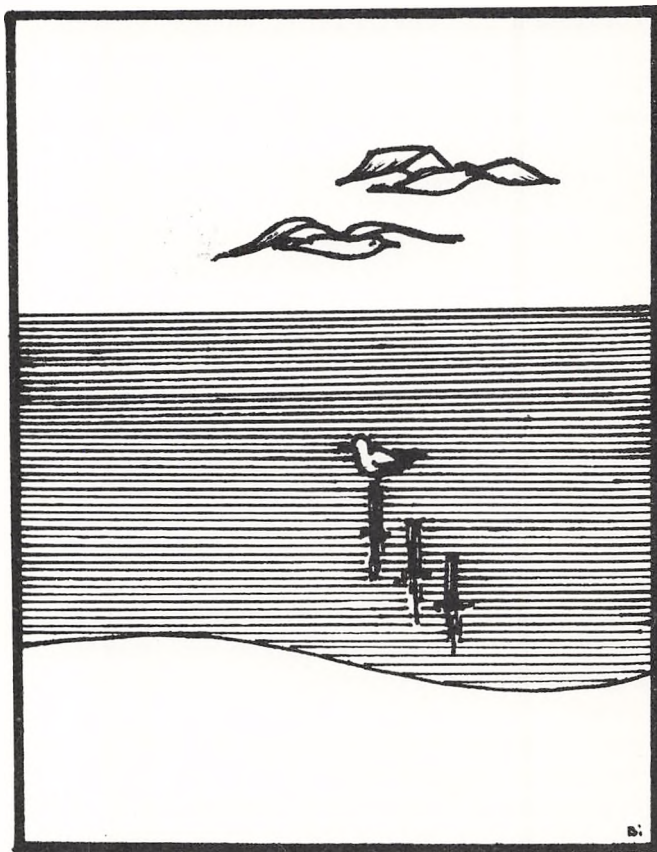
I en cykeltimes afstand er vi begunstiget af 2 naturområder, der er udlagt til såkaldt naturpark, foruden de store Slagelse-skove, der ligger endnu nærmere.

Storebælt nås også inden for en times cykling. Desuden er der også adgang til havet via Vårby å, der slynger sig forbi skolen og senere forbi Trelleborg-anlægget ud i Tude å og derefter Storebælt.

Vi har i Danmark ikke allemandsret til naturen som f.eks. i Sverige, men erfaringen viser, at ved en forespørgsel med en forklaring af baggrunden stiller de allerfleste lodsejere sig velvillige over for vor færden. Samtidig sætter vi vor lid til, at bestræbelser – bl.a. via Friluftsrådet – vil skabe øget adgang, bl.a. til vandrestier og primitive lejrpladser.

Med »liv« menes der i definitionen, at friluftslivet engagerer hele mennesket – krop, intellekt og følelsesliv.

»Liv på naturens vilkår« udelukker brug af motorer og

andre teknisk betonede transportmidler og fører frem til sikkerhedsprincippet – vælg tur efter evne.

Med friluftsliv som »uegennyttigt liv« menes, at naturen har en værdi i sig selv. Friluftsliv behøver ikke at være et nyttigt liv i den betydning, at det kan give mad, klæder, redskaber og ly, men at friluftsliv er et værdifuldt liv ved, at vi oplever glæde ved at leve i den frie natur og føle os i overensstemmelse med den.

Med »venskab med naturen« understreges det, at friluftsliv bør give inspiration til at søge en livsstil præget af harmoni mellem menneske og natur.

Axel Edinger.

Lektion i ensomhed

Terkel Michelsen

En oplevelse på Drama- og Bevægelsesholdet på Gerlev IH, grenskolen 1982:

Forestil dig,
du står klædt i underligt tøj
noget for stort – noget hullet
farver der skriger mod hinanden
et fjollet lille slips
to forskellige sko
en underlig hue eller en skæv hat
og en kuglerund rød næse.
Hvem er du???

Rigtig gættet: DU ER EN KLOVN!
– Ihvertfald at se på –
inde under tøjet, er du dig selv
– endnu da!!!

Du står alene – foran nogle mennesker, som
indgående betragter dig – lidt kritisk,
men de forventer dog noget af dig
glæder sig – måske?
de forventer at komme til at le,
at føle – at opleve sammen med dig
du skal overraske – favne dem alle
få dem til at kunne li' dig
– samtidig med, at de GRINER af dig
alt dette – og så frivilligt være til grin.
Hvordan klarer du disse krav?
nerver – nerver – nerver!!!
Du står der – foran dem
de stirrer
du står stille
de stirrer nysgerrigt – men kritisk.

(Indskudt bemærkning: opgaven var, at der skulle gå så lang tid, uden at man foretog sig noget, at det næsten blev pinligt, altså man skulle være tom for ideer, ikke noget med at have forberedt nogle vanvittigt morsomme gags, man skulle være helt uforberedt)!

du føler der går lang tid
sveden pibler frem – du er HELT tom
– og du holder vejret,
hvad skal du finde på?
de stirrer stadig – undersøger dig intenst
Fiasko! – ordet glimter i neonskrift i baghovedet
du kan ikke holde vejret længere
og puster lydeligt ud – PUH.
og så sker det
– de griner!
Hvad var det? – hvad skete der egentligt, ryger det gennem
dit hoved
– du pusted bare luften ud –
prøv igen si'r en stemme indeni dig
du gentar
det sker igen
de griner
det var da pokkers
du har dem – du har dem i din hånd
men! – vær varsom – de er som den fineste æggeskal
klemmer du for hårdt, brister alt
du lader langsomt blikket glide henover flokken
foran dig
– og pludselig puster du ud igen
virkningen er kolossal
de skriger af grin

pas på – pas på – du er på slap line
men i tredie sals højde – rolig – rolig
hvad nu? – næste skridt
du ser på dem – de griner
der fik du næste trin foræret
efterlign deres grin – grin med dem
– det virker!
en af dem griner med et afsluttende »HU'«
du griber »HU'et« og spiller ping pong med det
det virker – de griner endnu mer'
dog nu stilner det af
– ligesom af sig selv kom pustet fra før
igen denne forbløffende reaktion
åbne munde
tilbagekastede hoveder
og klukkende – halvråbende lyde
– de griner!!
en lettelse – afslappelse – udmattelse griber dig
du hiver næsen og hatten af
– FINITO
det er overstået – Holy Moses hvor du sveder
og du er totalt færdig
det er ligesom efter en hård gang fysisk træning
– det er DRAMA, min ven
oplevelsen af de pinagtige sekunder, hvor du – som klovn
skal underholde
uden manuskript
uden forberedelse – uden at måtte bruge forberedte gags
– men at du, udfra små episoder, der pludselig sker
skal koge suppe på et søm
– det er drama
det inderste ved dramatikken
forstået sådan:
hvordan har du det med publikum?
når du er allermest alene – uden anden end dig selv

som instruktør – sufflør – skuespiller – som KLOVNE!
den drilske – den glade – den bedrøvede – den ensomme –
klovn som undertrykker alt hvad mennesket indeholder,
men som mennesket desværre holder alt for skjult.
Bliv dog en klovn
find klovn, som ligger et sted i dig,
hiv den frem – bliv din egen private klovn
– som tør grine – græde – være naiv – undres – trøste –
glæde
og Elske.
BLIV EN KLOVN!!!

Hvorfor denne oplevelse eller lektion i ensomhed, hvad er den værd for dig og mig, for alle mennesker? Den er det værd, hvis den skal vejes, vurderes og forklares, at vi oplever så sjældent at skulle stå stille og bare lade andre se på os, at være uforberedte og så lade fantasien være det væsentlige. I vores verden er det fornuften, lange knudrede sætninger, penge, m. m., der er magt. Vi glemmer hurtigere og hurtigere, at vi faktisk har et kropssprog, som er mere udtryksfuldt, mere ærligt end den ordflom, vi alt for tit benytter os af.

Klovnefiguren er det tætteste, vi kommer på at være umiddelbare, at være som da vi blev født. Siden bliver vi til disse halvknudrede individer, vi er; klovn oplever alt på ny, (skal) erfare verden igen. Derfor blir klovns oplevelser af, hvad der sker, netop så morsomme – tragiske og forstørrede, at vi som tilskuere, måske ad den vej ser, at det mål og de værdier, vi har sat for vort liv, (måske) i virkeligheden er tragiske og totalt lattervækkende.

Dramatik som fag bør bruges til at genfinde sit glemte jeg – til at give los for følelsesudbrud, kropsudtryk etc. Det bør bruges til at finde ind til sig selv og derigennem selverkendelse for derfra at bruge det til opmærksomhed og udadvendthed, så oplevelsen blir til gavn både for en selv, men også for ens omverden.

Æstetik og gymnastik

Finn Bygballe

I Gyldendals røde fremmedordbog kan man blandt mange særprægede og specielle ord falde i staver over et ord som »æstetik«. Hvorfor nu lige netop dette ord? Jo, fordi ordet altid har luret i gymnastikkens randområde, så lang tid der har været gjort forsøg på at formulere noget omkring oplevelsen ved at gymnasticere. Ikke æstetik alene for den, der udøver, men også for dén, der betragter.

Ved æstetik står der: den videnskab der behandler kunsten, dens væsen, dens forhold til virkeligheden, den kunstneristiske skabelsesproces. Oprindelig læren om erkendelse ved hjælp af iagttagelse. En æstetiker er en person, der lægger megen vægt på »det skønne«. (Citat slut).

Jamen, er gymnastik da kunst, kunne man så fristes til at spørge. Jeg har altid selv ment nej, ihvertfald ikke i den gængse betydning af ordet kunst, men må måske alligevel modificere mit nej til et »og måske alligevel«. Fordi der i gymnastikken er tale om en *færdighed*, og denne færdighed bliver brugt af instruktøren i en *bildende* effekt ved fremvisningen, således at to væsentlige udlægninger af ordet kunst hermed er dækket ind.

Skal man se helt væk fra opslagsværkerne med deres tider skråsikre udlægninger, og i stedet skele lidt til diskussionerne der er ført her og nu, må man jo nok sige, at ordet kunst er blevet vendt og drejet, og det måske især i de seneste 10-20 år. Og hvad der er kunst for det ene menneske, behøver absolut ikke at være det for det andet. Det er lige før, at dette er ved at være accepteret af alle, og dét er ihvertfald en udvidelse i forhold til det, ordbogen siger.

At gymnastik er kunst, vil sikkert nogle hævde, men mit behov for at få det cementeret som sådan kan være på et meget lille sted! Så lang tid aktiviteten i sig selv er slagkraft-

tig nok og har stor opbakning samtidig med, at vi arbejder og diskuterer omkring gymnastikken, er der liv og udvikling, og *dét* er det væsentlige for mig. At der så er mennesker, der oplever denne gymnastik som kunst, synes jeg kun er positivt.

Dén gymnastik, vi laver, må gerne efter min mening afspejle tendenser og retninger fra den tid, vi lever i. Uden at vi af den grund behøver at forkaste alle landvindinger fra før 1970 (bare for at ta' et årstal).

I gymnastikken som indenfor andre fagområder findes der opdyrkede kvalitetsbegreber, som aldrig vil forældes, måske højst »angribes« fra forskellige pædagogiske synsvinkler, og derved kommer de måske ved første øjekast til at se nye ud uden at være det!

At være åben overfor strømninger i tiden med et kritisk åbent øje, er en styrke for ethvert menneske. Gymnastikken, med dens forholdsvis åbne rammer, er en disciplin, der i høj grad kan lade sig inspirere af andre bevægelsesformer set i sammenligning med for eksempel boldspilområdet, der jo er forholdsvis fast struktureret.

Vi bestemmer selv, hvad vi lukker op for. Og dermed også for, hvad vi vil ha' med! Men selvtilstrækkelighed og forvisningen om, at ens arbejdsgrundlag er godt, som det er, og at der derfor ikke skal pilles ved dette, er ensbetydende med stagnation og død.

At være i en sådan situation at skulle skille det ene bevægelsesudtryk fra det andet, fra den ene og den anden retning, kan nok være lidt af en opgave.

At bedømme øvelserne, sammenhængen eller mangelen på samme. At sige »ja, for pokker!« eller »nej, ikke så godt« ... det er en situation, man som gymnastikmenneske

ofte sidder i. Det kræver mere af een at være tilskuer her, end at forholde sig til en uafgjort 1-1 stilling i en fodboldkamp.

Når man sidder som tilskuer til en gymnastikopvisning, er man i fuld gang med at bedømme, enten for sig selv eller sammen med andre, hvad man kan li', eller hvad man ikke kan li'. Det være sig lige fra enkelt detaljer i øvelser til helheder og helhedsbilleder. Valget af udstyr, farverne, samspillet mellem de bevægelsesmæssige kropsudtryk og dragternes udformning og farve.

Der kan være en »interessant« modsætning mellem stramt eksercerende kropsudfoldelse og så løse, afslappede beklædningsgenstande. Eller den anden vej! Der er visse farver, der klæder en bevægelsesmåde bedre end andre, eftersom farver kan være fyldte med ro eller det modsatte.

At få disse ting til at gå op i en enhed er noget af et arbejde for instruktøren. Og selv om instruktøren føler helhed og sammenhæng imellem indre og ydre udtryk i sin bevægelsesudformning, er det jo langt fra nogen garanti, at beskueren er enig med ham/hende, eftersom smukt og grimt jo er så individuelt varierede størrelser.

Ifølge Desmond Morris er al bevægelse en kommunika-

tionsform, forstået på den måde, at bevægelserne røber noget om personens psykosomatiske tilstand. Jeg tror, man kan aflæse visse ting af menneskets bevægemaader. Man kan også forlæse sig. Deri ligger nok den største fare omkring dét at aflæse kropssproget. Det giver Desmond Morris da også mange eksempler på i sin bog om »Menneskets Adfærd«. De mange forskellige kulturer, vi lever under på jordkloden, giver jo, at det må være sådan.

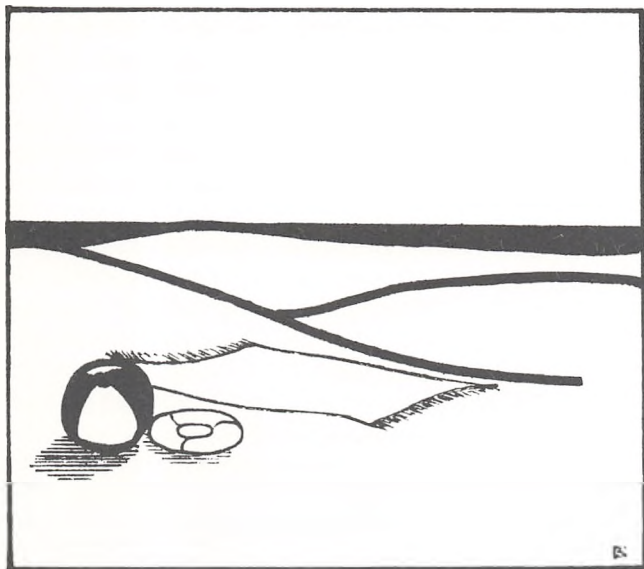
Der vil også være et paradoks omkring det at formidle en *bevægelses*-oplevelse til andre, hvadenten den der fortæller har været udøver eller betragter. Det foregår nemlig altid ved *ord*. Bevægelse som kommunikationsform er non-verbal, og den beskrives i verbal form! Derved må der nødvendigvis ske »noget« med udtryksmåden. Hvor ofte har vi ikke stået i en situation, hvor vi manglede ord for at beskrive en oplevelse, men har alligevel ikke stillet os til tåls med det og har gravet nogle brokker frem, som, når de blev sagt, hverken dækkede det ene eller det andet. Ihvertfald sjældent den »reelle« bevægelsesoplevelse.

Dermed vil jeg ikke sige, at vi skal holde op med at snakke bevægelse og gøre bevægelsen til hinanden i stedet for, men blot henlede opærksomheden på det filter, der bliver skudt ind mellem den non-verbale og den verbale kommunikationsform.

Behovet for at få tingene til at hænge sammen er blevet kraftigt formuleret op gennem 70'erne. Dette skal også forsøges opfyldt i dette skrift omkring gymnastik og æstetik.

Det skønne i gymnastikken skal nemlig ikke ses i øvelserne og disses sammensætning alene, men i de mennesker, som gymnastikken i dens udformning og struktur er med til at skabe. Gymnastik kan være ren kropstugtelse og *lukkende*, eller den kan være kropserkendende og *åbnende*. Groft sagt! Men gymnastikken skal stadig fungere som en mulighed for mennesker for her at hente sjælsstyrke og kraft til de mange andre gøremål her i livet, som vi mennesker har.

At få indplaceret kropsudøvelse i sit daglige liv på en fornuftig og afbalanceret måde - deri ligger der en god portion æstetik.

Nederlagets sejr – om sportens dialektik

Stig Jensen og Ole Vøgg Veje

Forud for etableringen af grenskolen sidste år var en af de mest omdiskuterede nyskabelser grenen »Sport og kultur«.

En ting var at dyrke en række aktiviteter, som normalt opfattes som sportsdiscipliner under forholdsvis afslappede former, noget ganske andet i pædagogisk sammenhæng at koncentrere sig om en enkelt disciplin (i dette tilfælde badminton) og i den sammenhæng vedkende sig sporten som en værdifuld og vigtig del af kropskulturen.

Tilbageholdenheden overfor sporten skyldtes primært, at sporten på grund af konkurrence og resultatfixering udviste flere og flere negative træk, hvoraf commercialisering og brutalisering blot er to.

I en strukturændring, der skulle tage bestik af fremtiden og nye kropskulturelle strømninger, kunne sporten derfor forekomme at indtage en perifer placering.

Et afgørende diskussionspunkt var, hvori det værdifulde i sporten bestod, og om disse værdier var af en sådan karakter, at de kunne danne baggrund for en pædagogisk praksis? Om sportsudøvelsen kunne give oplevelser, som havde udviklingsmæssige perspektiver?

Svarene på disse spørgsmål blev ikke i første omgang formuleret præcist, og grenen blev først og fremmest etableret på enkeltpersoners oplevelser med sport og modvilje mod at forkaste dét, som i så lang tid havde fascineret dem.

Det første år var derfor i høj grad præget af søgen efter værdier, som kunne være grundlaget for grenen og en afprøvning af disses værdiers pædagogiske muligheder,

uden at det lykkedes at formulere dette grundlag nøjere.

Behovet for en nærmere afklaring af sportens pædagogiske og livsudviklende muligheder har ført til denne artikel.

Sportens fascination – mellem rationalisering og mening

Indledningsvis kan det derfor være rimeligt at diskutere, hvad det er, der fascinerer os ved sporten, og om der er sket ændringer i sportens verden, som kan forklare, at sportens fascinationskraft tilsyneladende er stagnerende, at flere og flere vender sig mod andre aktiviteter som jogging, friluftsliv, yoga, karate etc., og at der sættes spørgsmålstegn ved sportens pædagogiske muligheder.

En række forskere har gjort opmærksom på, at man for fuldt ud at forstå sporten, dens udvikling og samfundsmæssige betydning, må analysere den både ud fra et rationaliserings- eller systems synspunkt og ud fra et menings- eller symbol synspunkt. Det første synspunkt understreger sportens afhængighed af objektive samfundsmæssige faktorer af økonomisk, social og kulturel karakter. Sportens tilsyneladende krise forklares af ændringer i disse systemfaktorer, som generelt har betydet, at det enkelte menneskes muligheder for at organisere sin egen fritid udenfor idrætsforeningerne, hvori sporten er den dominerende aktivitet, er blevet forøget. Dette synspunkt har været grundlaget for 60'ernes og 70'ernes diskussion om »idræt og samfund«, som satte spørgsmålstegn ved sportens målsætninger og indhold.

Det andet synspunkt har imidlertid i det væsentligste været overset eller forbigået, måske netop fordi det er vanskeligt at indpasse i samfundsvidenskabernes rationelle univers.

Nyere sportsforskning understreger nu, at sportens fascinationskraft netop beror på dens dobbelthed af rationalisering og mening.

Sporten fascinerer, fordi den på den ene side ligner det daglige samfund udenfor sporten gennem en rendyrkning af visse fundamentale og karakteristiske træk, på den anden side giver den os noget af det, som samfundet netop ikke giver os. Sporten er således dobbeltfascinerende som nærværende utopi og som selvbekræftende trøst.

Hvis ikke den modsætning bevares, mister sporten noget af sin tiltrækningskraft. I dag mener vi at kunne konstatere, at udviklingen indenfor sportsverdenen er i færd med at fjerne denne modsætning, idet sporten tilsyneladende gennemløber en stadig rationaliseringsproces, som tenderer mod at fjerne det subjektivt meningsfulde i sporten, der ligger i begreber som lyst, fornøjelse, fantasi, humor, tilfældighed, risiko.

Rationaliseringen fjerner disse elementer, som er knyttet til *kampen* og betyder, at opmærksomheden i stedet rettes mod *konkurrencen* og dermed mod resultaterne og forbedringerne af resultaterne. Det betyder, at sejr og rekordforbedring bliver målet i sporten, og at sejr og nederlag betragtes som absolutte størrelser.

Sportens krise

Denne udvikling er for såvidt en logisk konsekvens af den vækstfilosofi, som har præget og med visse modifikationer stadig præger de moderne industrisamfund. I en kronik i Politiken den 13. august 1982, gør Poul Bjerre imidlertid opmærksom på, at den lineære logik, som har styret vores tænkning på alle områder, hvor vi kan måle, veje og udtrykke os i tal (dvs. også sporten), ikke længere kan stå alene, fordi vækst og rationalisme får flere og flere irrationelle konsekvenser.

Er disse krisetegn indenfor sporten udtryk for, at vi nærmer os et brud indenfor kropskulturen i stil med det brud, som i slutningen af forrige århundrede gjorde sport og svensk gymnastik og derefter i stigende grad sporten til

den dominerende form for kropskultur? Ellers har sporten stadig muligheder? I så fald er der næppe tvivl om, at man i sporten igen må til at lægge vægt på nogle af de værdier, rationaliseringen har tenderet mod at fjerne: lysten, fantasien etc., og dermed også lægge vægt på kampen i sig selv og ikke resultaterne.

Sport som karakteropdragelse

Når sporten i det 19. århundrede fik sit gennembrud som opdragelsesmiddel på de engelske kostskoler, skyldtes det uden tvivl, at den indeholdt en læreproces, som barnet tilregnede sig gennem den sportslige kamp med efterfølgende sejr eller nederlag.

Den fysiske og psykiske hærtningsproces, som barnet gennemgik herigennem, passede til det liberale samfund, barnet som voksen skulle tage del i og de idealer, sporten opdrog de unge kostskoleelever til, var samtidig en del af det liberale engelske samfunds moralske selvforståelse.

Den engelske sport bredte sig fra slutningen af det forrige århundrede til store dele af den øvrige verden og blev således også en del af det danske opdragelsesmønster.

Som resultat af den tidligere omtalte udvikling af sporten, er man i pædagogiske kredse nået til den erkendelse, at sporten ligesom andre af samfundets udslusningsmekanismer er med til at skabe sociale tabere. Som konsekvens heraf er sportsdisciplinerne i skoleidrætten i disse år på stærkt tilbagetog.

De nederlag, barnet kan komme til at opleve på sportspladserne, opfattes som absolutte og dermed opdragelsesmæssigt uhensigtsmæssige. Men er dette synspunkt holdbart?

Det vil vi umiddelbart stille os tvivlende overfor. Vi mener, at denne holdning må grunde sig på en for snæver og ureflekteret opfattelse af begreberne sejr og nederlag. En nærmere diskussion af sportskampens to udfaldsmuligheder må være nødvendig for at nå til en forståelse af dette.

Sejr og nederlag

Gennem elitesporten, som vi i vor tid dagligt præsenteres for gennem vore massemedier, oplæres vi til at betragte sejren som det eneste saliggørende i en sportskamp. Dette skyldes, at sejren ud over at udtrykke en fysisk og psykisk

præstation, følges op af både materielle og immaterielle gevinster i form af økonomisk belønning, samfundsmæssig prestige etc. Disse belønninger er efterhånden blevet altoverskyggende. Omvendt følges nederlaget af ligegyldighed fra samfundets side og måske endog i ekstreme tilfælde af personlig økonomisk ruin. Dermed bliver konkurrencens udfald det afgørende og ikke den sportslige kamp. Det er netop denne fremhævelse af konkurrencens sejrherre, som er baggrunden for den nyere pædagogiske tænkningens nedprioritering af sporten som pædagogisk middel. Derved kommer man imidlertid efter vores mening til at se bort fra det egentligt opdragende i sporten: kampen.

I kampen ligger jo selve betingelserne for livets udvikling, mulighederne for gennem en modstand(er) at opleve, hvordan hele ens fysiske og psykiske formåen kan sættes ind og afprøves.

Johannes Sløk har herom skrevet: »Livet er en kamp.« Den kamp udkæmper vi sammen. Og det gælder, både når vi står sammen i en fælles front mod et nedbrydende, og når vi står overfor hinanden som såkaldte modstandere, der i indbyrdes kamp er fælles om at kæmpe sig frem til det holdbare resultat. Også da, når vi er modstandere, er vi medmennesker, der i kampens fællesskab er ude i samme ærinde, kampen mod livets modstand«. (Citeret efter Centring, 3. årg. 1982/1, s. 32).

Nederlaget i en kamp bør efter vores mening ikke opfattes som noget absolut negativt, som det sker i massemediene, men tværtimod betragtes som en kilde til at opnå forståelse for ens muligheder. Hvis der kan skabes forståelse for en sådan sammenhæng, skulle der være grobund for, at taberen i en sportskamp ud fra denne nye erkendelse kan finde glæde i at udvikle sine muligheder gennem en koncentreret indsats og dermed via nederlaget blive sejrherre.

Sejr og nederlag er således ikke absolutte kontraster, men komplementære modsætninger mellem hvilke livsudviklingen og livsglæden udfolder sig.

En fornægtelse af kampen, sejr og nederlag, vil være en fornægtelse af følelsen af at leve, da denne følelse opstår som forsoninger mellem glæde og sorg, velvære og ulyst, ro og bevægelse samt skuffelse og triumf.

Pædagogiske konsekvenser

Den pædagogiske opgave, som viser sig i forbindelse med sportens funktion som opdragende faktor, består derfor ikke i at dyrke sport uden vindere og tabere. Derved ville sporten blive reduceret til mentalhygiejne og dermed miste sine udviklende muligheder.

Det er derimod sportslærerens opgave at betone kampens kvaliteter, dens åbning for større indsigt i egne muligheder og en livsudvikling i overensstemmelse hermed. Endvidere at påpege farerne ved at fixere på udfaldet af konkurrencen og i stedet fremhæve, at både nederlag og sejr kan indeholde særdeles store præstationer samt endelig som noget yderst vigtigt at understrege, at kampens modstand er betingelsen for fælles udvikling.

Afslutning

Kropskulturens former ændres til stadighed og i disse år måske hurtigere end nogensinde før, men vi mener, at vores tilværelse ville blive meget fattigere, hvis vi fornægtede kampen i sporten, for som H. V. Kålund udtrykte det i 1877 i digtet »Jeg elsker den brogede verden«:

Kamp må der til, skal livet gro,
ej kamp blot for dagligt brød,
men kamp for frihed i liv og tro,
thi evig stilstand er død.

P.S. Denne artikel gør ikke krav på den absolutte sandhed, men indeholder nogle strøtanker og teoretiske overvejelser, som forhåbentlig kan danne grundlag for en fornyet diskussion af sportens indhold og pædagogiske muligheder.

Højskolesangen

Man kan blive helt misundelig på polakkerne. De holdes nede af voldsmagten Sovjet, og de undertrykkes dagligt af et system, hvis talentløshed er lige så åbenbar som den rå magt, der opretholder det. Gid det var os. Gid det var her, der var alvor i tingene, så man slap for alt det bavl om krise, nedtur og økonomisk dårlighed ...

Sådan kan man gribe sig selv i at tænke, og naturligvis er tanken en smule pervers. Det skulle ikke være nødvendigt at indføre diktaturet for at værdsætte frihedens goder. Alligevel kan man godt holde sig for øje, at nogen har det værre end os, ja at nogen er berøvet så elementære retigheder, at de trænges i gaderne for at synge sammen, tænde lys, lægge krans og bygge blomsterkors på asfalten. Gid det var os ...

Det *har* været os.

De mørke fugle fløj ved gry
med motorstøj i eskadriller
over byens tage.

Da så vi og forstod,
det gik til hjertets rod,
at vi fik trældoms bitre brød at smage.

Således skrev Otto Gelsted den 9. april 1940 under indtryk af den tyske besættelse. Hvor er der langt fra hin aprildag til Benny Andersens kaffe og ostemad anno 1972. »Livet er ikke det værste, man har, og om lidt er kaffen klar«. Nejvist er livet ikke det værste, og skam få den, der taler ilde om ostemad og dampende Santos. Men perspektivet er nøjsomt. Gemytlighed uden lidenskab og alvor. Samme år stemte et flertal af danskere sig ud af Danmark og ind i EF. Set med historiens briller et sært sammentræf. 1972? Nåja, det var det år, de nedlagde sig selv og gumlede ostemad til. Og grinede.

Den 16. udgave af højskolesangbogen, fra 1973, er med rette blevet skarpt kritiseret. Den mangler holdning og bæ-

rer hele vejen igennem præg af vattet kompromis. Hvad *er* en højskolesangbog? Det er en sangbog med nationale sange. En sangbog, hvis holdning kan rummes i de tre grundtvigske ord: Kærlighed til fædrelandet. Så enkelt er det.

Men så enkelt måtte det ikke være i 1973, for efter krigen var verden blevet kompliceret, hvorfor der også måtte fabrikeres en syngesang af passende uigennemskuelighed. Globale perspektiver tårnede sig op, og hvad der engang Danmark blev omdøbt til *samfundet* og taget under grundig behandling af skrappe kritikere. Anfægtelse var triumf, skam og brødebetyngelse gennemgående stemning, og på den måde vandt en række nye digtere indpas. Poul Henningsen, Inger Christensen, Bob Dylan, Cornelius Vreeswijk, Bert Brecht, Jesper Jensen og Tom Lehrer. Fortrinlige digtere, men komplet forfejlede i højskolesammenhæng. Deres udgangspunkt er ikke nationalt, det er politisk, endda snævert politisk. Deres digte hører hjemme i den politiske cabaret, i revy og satire, og det er lige præcis, hvad en højskolesangbog *ikke* gør. Hvor kompliceret verden end ser ud, og hvor velanbragt det kan være med selvkritik: Højskolesangbogen er en national sangbog, skrevet af digtere, der holder af deres land og historie. At tage sig selv alvorligt er noget andet end at tage sig selv højtideligt.

Otto Gledsted blev dansk igen den 9. april 1940, ligesom Nordahl Grieg igen blev nordmand. I 20'erne og 30'erne havde begge været al muligt andet. Om morgenen den 9. april blev de påny bevidste om deres tilhørsforhold. Det var nationalt, ikke politisk.

I 16. udgave er Gelsted repræsenteret på fair måde, hvorimod Grieg er gjort til eksponent for en holdning, han siden brød med. »Kringssatt av fiender« hedder det fredspolitiske digt, han skrev i 1936, og som igen synges med stor entusiasme. MEN: »Kringssatt av fiender« er monu-

mentet over en digters fejltagelse. Nordahl Grieg tog fejl. Han troede på freden, han troede, at man kunne komme fredeligt ud af det med den voksende nazisme. »Stilt går granaternes glidende bånd / stans deres drift mod død, stans dem med ånd!«. Det passede Hitler storartet, at det omgivende Europa slog sig til tåls med ånd og venlige henstillinger. Hvad den slags nyttede, kom for dagen den 9. april. Det er en hån mod Grieg at præge hans eftermæle med netop dette digt. I stedet burde man have fastholdt det digt, som Grieg nedfældede i huj og hast, da han som medlem af kong Håkons følge flygtede fra de tyske tropper. Han læste det i radioen fra Nordnorge den 17. maj 1940.

I dag står flaggstangen naken
blant Eidsvolls grønnende trær
Men netop i denne timen
vet vi hvad frihet er.

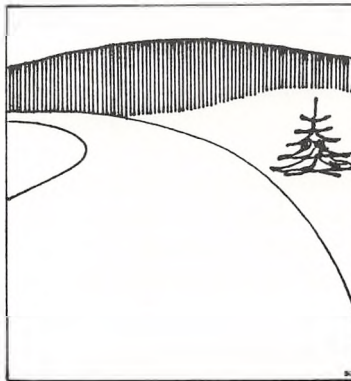
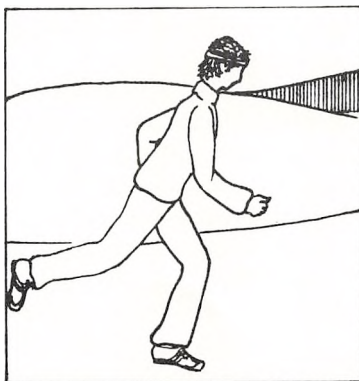
Disse linier tegner frihedskæmperen Nordahl Grieg, manden der tog fejl, men kom til klaring over sin fejltagelse og meldte sig til krigstjeneste i England. Grieg blev klogere ligesom Otto Gelsted og en tredje vigtig skikkelse fra perioden, den geniale journalist Børge Outze, som grundlagde dagbladet »Information«.

Alle tre var pacifister, venstreorienterede om man vil, og alle tre tog grusomt fejl. Forhåbentlig vender Griegs sidste digte tilbage til højskolesangbogen, gerne i selskab med Mads Niensens »En lærke letted« fra befrielsessommeren.

En dansk sangbog for danske højskoleelever, er det for meget forlangt? En ny udgave kan med sindsro holde sig til danske og nordiske sange og altså droppe de mange udenlandske. Vi skal nok få sunget dem alligevel.

Kærlighed til fædrelandet. Det er store ord, og store ord og fedt flæsk glider som bekendt let ned. Ingen siger, vi skal styrte rundt på gader og stræder og *bekende* vores fædrelandskærlighed. Men følelsen skal være et sted. Den skal have et sted at være. Og kniber det med plads i hjertekammeret, skal den i al fald levnes rum i »Den Blå«. Ellers har det ingen mening at synge sammen. Højskolesangbogen reduceres da til en temabog blandt mange andre, hvor partiet, gruppen, organisationen, kæresten, naturen og årtiderne er i centrum, mens DANMARK beskedent vender tæerne indad. *Så* megen forsagthed lagde Grundtvig nu heller ikke i »Langt højere bjerge så vide på jord«.

Nej, jeg misunder ikke polakkerne. At ønske sig polske tilstande for at styrke danskheden er naturligvis sygt. Mere sundt er det dog ikke at fylde en dansk sangbog med alt muligt andet end danske sange. At være flygtning i sit eget land, det er ingen spøg – Polen igen – ligeså umorsomt er det at føle sig hjemløs i en bog, der burde være indbegrebet af et nationalt tilhørsforhold. Må de nye redaktører have både mod og held til at gøre det bedre. Det får os næppe til at lægge krans og bygge blomsterkors på Skælskør Landevej. Mindre kan også gøre det.

Så må man låne

Mogens Petersen

1982-1844

2 ÷ 4, det kan man ikke, så må man låne.

I bestræbelserne på at løse ungdomsarbejdsløsheden er der siden slutningen af 1970'erne iværksat projekter, *der bringer arbejdet ind i en uddannelsesmæssig sammenhæng.*

Disse kombinerede undervisnings- og produktionsprogrammer drives ved hjælp af offentlige midler, og ansvaret ligger hos en bestyrelse sammensat af lokale politikere og embedspersoner.

Den daglige ledelse varetages af enten en person med en pædagogisk uddannelse og en håndværksmæssig baggrund eller en person med en håndværksmæssig uddannelse og pædagogisk baggrund.

Antallet af unge arbejdsløse, der deltager i de kombinerede programmer, er meget forskelligt, fra omkring 20 til over 100 unge i et program.

Indholdet i programmerne er også meget forskelligt: byggeri, jordbrug, husdyrbrug, skovbrug, genbrug, gartneri, fiskeri, husholdning samt metal-, træ-, tekstil og malerværksteder.

I daglig tale benævnes de kombinerede undervisnings- og produktionsprogrammer forskelligt: arbejdsskoler, arbejdstæningskoler, værkstedsskoler, værkstedscentre, produktionscentre, produktionsvirksomheder, produktionskollektiver, produktionsfællesskaber og produktions-*højskoler.*

Her begynder min betænkelighed. Og betænkeligheden bliver ikke mindre af, at tendensen i de senere år går i retning af at anvende højskolebegrebet som benævnelse for disse særlige ungdomsarbejdsløshedsforanstaltninger.

Hvorfor så denne betænkelighed

De kombinerede undervisnings- og produktionsprogram-

mer adskiller sig på en række fundamentale punkter fra den danske folkehøjskole:

Folkehøjskolerne er *kostskoler*, altså skoler, hvor man bor og spiser sammen. Dette indebærer, at man på en højskole ikke kan sige, hvor arbejdet hører op, og fritiden begynder.

De kombinerede programmer er en arbejdsmarkedsforanstaltning, der klart skelner mellem arbejde og fritid. Når du møder på programmet, er du på arbejde. Som et pædagogisk middel anvender flere programmer et stempelur – »så ligner det mere en almindelig arbejdsplads«.

Folkehøjskoler er *frie skoler*. For skolerne betyder det, at hver enkelt skoles bestyrelse og medarbejdere kan give udtryk for det livssyn og de holdninger, man finder rigtige.

For eleverne betyder det, at man frit kan vælge, hvilken skole man vil tilmelde sig.

De kombinerede programmer har en politisk valgt bestyrelse, hvor de enkelte bestyrelsesmedlemmer skal stå til ansvar over for den kommunalbestyrelse, det amtsråd eller det arbejdsmarkedsnævn, der har valgt dem.

Den enkelte arbejdsløse unge »visiteres« eller henvises til programmet. Et nej til at deltage eller et afbrud af opholdet før tiden, kan medføre alvorlige økonomiske og sociale konsekvenser for de unge.

På en række punkter er folkehøjskolerne og de kombinerede programmer modsat rettede.

På folkehøjskolerne skal man betale for at deltage. I programmerne får man betaling for at deltage.

Folkehøjskolerne stiller ikke krav om forkundskaber, og opholdet afsluttes ikke med en prøve. I programmerne

stilles der krav om bestemt forudgående arbejdsløshedsperiode for at kunne deltage, og opholdet søges tillagt en uddannelses- og erhvervsmæssig kompetence.

Folkehøjskolerne er procesorienterede. Det er samtalen, samværet og livsformen, der har betydning for opholdet. De kombinerede programmer er produktorienterede. Der produceres varer med salg for øje.

Hvorfor så denne tendens i retning af højskole?

De kombinerede undervisnings- og produktionsprogrammer er et alternativ til de 2 almindelige uddannelsesveje efter grundskolen, nemlig enten vejen af de teoretiske studieforberedende uddannelser eller vejen af de praktiske erhvervsforberedende uddannelser.

Programmerne går også under betegnelsen den 3. uddannelse.

Formålet er gennem en kombination af praktisk arbejde og teoretisk undervisning at give de unge indsigt og færdigheder, der letter deres overgang fra grundskole til enten uddannelse eller erhverv.

Programmerne indgår således som *et led* i uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet. Men som et tilbud til den gruppe af unge, der ikke er motiveret for uddannelse i traditionel forstand, har de kombinerede programmer kun haft betinget succes.

Vilkårene i det uddannelsessystem og på det arbejdsmarked, som programmerne skal »udsluse« sine unge til, er i de senere år blevet så snævre og stiller så store teoretiske krav til de unge, at der ikke er brug for alle.

Antallet af unge, som efter opholdet på programmerne gennemfører en kompetencegivende uddannelse eller opnår beskæftigelse på arbejdsmarkedet, er meget lille. Dermed mister programmerne sit grundlag for at være et led i noget andet.

Programmerne forsøger nu, for mig at se, at være noget *i sig selv*. Ved at se sig om i det »pædagogiske landskab« tiltales programmerne af *højskole-tanken*.

Folkehøjskolen er netop noget i sig selv. Noget unikt, som står alene.

Ved at låne højskole-begrebet, d.v.s. ved at kalde sig produktionshøjskoler, får programmerne i tilgift hele den

aura af folkelighed, demokrati og fællessang, der står $\overline{\text{om}}$ folkehøjskolen i dag.

Det, man efter programmernes eget udsagn vil låne, er folkehøjskolerens særlige pædagogik. Men her gør man sig skyldig i en misopfattelse.

Der findes ikke en særlig højskole-pædagogik. På landets 89 folkehøjskoler kan man finde alle kendte pædagogiske retninger repræsenteret.

Derimod findes der på folkehøjskolerne den særlige højskole-livsform, som er en praktisk følge af bestemmelserne i højskolelovens § 5: »skolerne indrettes som kostskoler ...«.

Skolerne kan i særlige tilfælde oprettes uden elevkollegium. Men en sådan dagskole må tilbyde ikke blot undervisning, men også måltider og fritidsaktiviteter, således at det for kostskoleformen karakteristiske samvær mellem elever og lærere kan komme til udfoldelse.

D.v.s. at også den arbejdsmarkedsforanstaltning, der benævnes »daghøjskole for arbejdsløse« heller ikke opfylder betingelserne om kostskole.

Hvilken benævnelse skal man bruge?

Forslagene om navneforandring til produktionshøjskoler sætter imidlertid bestyrelsesmedlemmerne i et dilemma. Det medlem, der går imod navneændringen, går i virkeligheden imod højskole-tanken, og det er noget nær det værste, man som dansk kan gå imod. Og så som lokalpolitikker!

Højskole-tanken giver positive associationer i retning af et oprør mod undertrykkelse og uretfærdighed. Også dette image har de kombinerede programmer brug for.

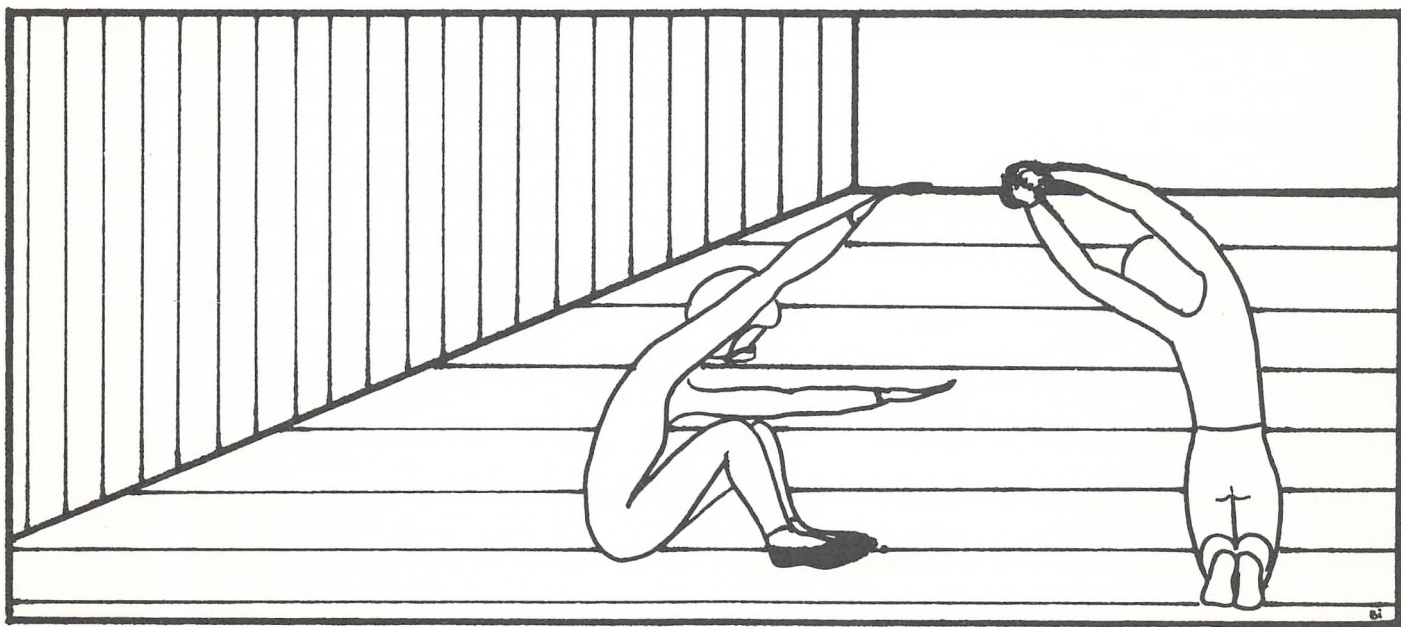
Programmerne er et oprør mod den teoretisk baserede pædagogik til fordel for det praktiske arbejde som pædagogisk redskab. Og programmerne er således et værn mod undertrykkelse af de grupper af unge, som har vanskeligheder ved at opnå en tilknytning til det kompetencegivende uddannelsessystem eller til arbejdsmarkedet.

Men dette oprør er aldrig kommet. Man kan ikke låne sig til et oprør, ligeså lidt som man kan låne sig til en livsform.

På trods af de mange positive meninger bag dette »låneri«, fører det kun til meningsløshed, frustrationer og skuf-

felser. Så længe de kombinerede undervisnings- og produktionsprogrammer bevarer den traditionelle opfattelse af, hvad der er arbejde, og hvad der er uddannelse, så længe bør man, efter min mening, bevare benævnelsen produktionsskole, værkstedsskole eller arbejdsskole.

Acceptér de begrænsninger, der ligger i disse skoleformer. Og udnyt de muligheder, der trods alt ligger inden for rammerne af disse skoleformer!

»Intet nyt under solen«?

Kamp og drab, yoga og shamanisme i gammel nordisk kropskultur

Henning Eichberg

»*Boldspil og andre Lege var meget i Brug den Gang. Skallagrim yndede Styrkeprøver og anden Idræt. Der var god Tid paa stærke Mænd i den Kreds den Gang; men Ingen kunde maale sig med Skallagrim, uagtet han begyndte at blive til Aars nu. (...)*

I Tolvaarsalderen var Egil saa stor af Vækst, at faa voksne var større, og saa stærk, at han var de fleste overlegen i Legemsøvelser. Den Vinter, da han blev tolv Aar, var han ofte med til Legene. Thord Granesøn var da i Tyveaarsalderen og en meget stærk Mand. Det hændte flere Gange den Vinter, at Egil og Thord fik Skallagrim til Modstander. Og ved en Lejlighed, da der var Boldspil paa Sandvig ved Borg, var Egil og Thord imod Skallagrim, og da blev han træt og tabte overfor dem. Men om Aftenen efter Solnedgang tog det en værre Vending for Egil og Thord; da blev Skallagrim saa stærk, at han løftede Thord op og slog ham i Jorden saa haardt, at alt i ham knustes; han døde paa Stedet. Derpaa greb Skallagrim fat i Egil. I Nærheden var en af Skallagrims Trælkvinder, Thorgerd Braak ... hun raabte til Skallagrim: »Gaar du nu Bersærkergang imod din egen Søn!« Skallagrim slap Egil og greb efter hende. Hun tog Flugten, og Skallagrim bagefter. Han forfulgte hende helt ud paa Digranæs; der sprang hun fra Klippen i Søen; men Skallagrim kastede en stor Sten efter hende, som traf hende mellem Skuldrene, og hverken hun eller Stenen kom op mere.¹⁾

Det som den oldislandske saga her beretter om skjalden Egil har med en vis sandsynlighed formet sig nogenlunde sådan i det 10. århundrede. Også ved andre lejligheder kom det til voldsomheder og drab i forbindelse med det boldspil, som islændingene kaldte *knattleikr*.²⁾ Det er ganske vist endnu ikke lykkedes at rekonstruere spillets regler

i detaljer,³⁾ men de overleverede skrifter indeholder alligevel vigtigt materiale for legens og kroppens kulturhistorie og kultursociologi.

Opgør med det sportslige perspektiv

I dette århundrede har der været foretaget omfattende studier på området: »Sporten i den nordiske oldtid«. De har godt nok bidraget til at give et klarere billede af enkelte lege og øvelser, men hvilket helhedsbillede tegnes der af lege- og kropskulturen? Det viser to nye bøger tydeligt – allerede i ordvalget: »Sportsfolkene« i den germansk-oldnordiske kultur ligner vor tids idrætsgymnaster, f.eks. i deres »perfekte gulvøvelser«. De udviste »forbavsende færdigheder« og udførte »beundringsværdige fysiske præstationer«, omend de ikke nåede grækernes »glansfulde højder.«⁴⁾ Men i princippet drev de i vikingetiden »konkurrencesport« med »rekorder« og »rationel træning« – ja endog »sportsjournalister« på samme måde som i dag. For: »... der findes intet nyt under solen.«⁵⁾

Boldspillet *knattleikr*, som er beskrevet i indledningen, viser imidlertid, at det *moderne* syn på den oldnordiske »idræt« i vikingetiden, der gør sig gældende i forskningen (og trivialhistoriografien), ikke er overbevisende. Det bygger på en punktuelt udnyttelse af kilderne og ser bort fra, at såvel kilderne som de samfundsmæssige adfærdsmønstre, der gengives i dem, udgør en strukturel helhed. De enkelte sportslige elementer er blevet isoleret, skåret ud og sat sammen til en ny helhed, nemlig »sporten i det gamle Norden«. Herved vil man kunne nikke genkendende til nutidens sport – og til sig selv. Det viser, at budskabet ikke blot har været præget af en selektiv videnskabelig metode, men at der samtidigt har gjort sig noget gældende, der lig-

ger uden for det videnskabelige (hvad der i øvrigt for så vidt hverken er illegitimt eller til at undgå). Det sportslige perspektiv har været det fremherskende, det vil sige en samfundspræget forestilling om, hvad »sport« er i vor tid og altså til alle(?) tider.

Samtidig med, at vi i dag erkender diskontinuiteten i dette sportslige perspektiv, forandres vort billede af den oldnordiske kropskultur. Hvad kan man nu gøre, når man vil foretage en undersøgelse for at efterprøve den nye hypotese?

En mulighed er ikke længere naivt at indplacere det gamle Norden som »vor tids forhistorie«, men derimod at tage fremmedartetheden og den historiske afstand alvorligt. Hvad der altså kræves er en »arkæologi« i Michel Foucaults forstand.⁶⁾ Den rekonstruerer en anden tids konfigurationer (»meningssammenhænge«) og kultur ud fra kildernes brudstykker – på samme måde som gamle kinesiske potteskår sammensættes. Det, som der med andre ord er behov for, er en »etnologi om det gamle Norden« betragtet som videnskab om det helt anderledes.

Bedrift og kamp, drab og mandjævning

En etnologi om den gamle nordiske idræt kan altså kun gå strukturelt til værks. Det indebærer, at de enkelte oplysninger om øvelser og lege skal ses som led i en sammenføjnet konfiguration. Dette mønster må så på sin side – som modstykke, som afspjeling eller som element – sættes i sammenhæng med adfærdsmønstre, der gør sig gældende i hele samfundet.⁷⁾ I den forbindelse kan man godt gå ud fra det materiale, der er blevet behandlet i mange ældre forskningsarbejder, men som ikke behøver særlig omtale her, fordi de gav næring til den sportslige tydning.

Nogle af det gamle Islands øvelser minder faktisk om selvovertagelsen, styrkeprøver og kappestrid, der skulle blive standardbegreber i industrisamfundenes sport. Der berettes således om hesteløb, kapløb og skiløb, om vægtløftning, kast og bueskydning. Men disse lege tangerer en anden gruppe af lege, der på et punkt tydeligt adskiller sig fra industrikulturens lege: forbindelsen mellem legen og (det potentielle) drab. Således fandt brydning, som man har betegnet som vikingetidens mest udbredte og yndede sportsleg (Wahlqvist), ganske vist sted i form af den mere

tekniske *glima*, men man havde desuden råbrydning som idræt – altså for fornøjelsens skyld, på liv og død. Når en bryder havde brækket ryggen på sin modstander over en sten, kommenteres dette gentagne gange i de oldnordiske sagaer: »Mange sagde, at det var den største heltebedrift.«⁸⁾

Svømning blev heller ikke kun udøvet parvis som kapsevømning for at se, hvem der kunne svømme længst (hvad der i sig selv godt kunne betyde, at den ene ikke vendte tilbage til kysten), men også som brydekamp i og under vand. Den var vigtigere – og det var det voldelige i denne øvelse, der gjorde den mere populær end kapsevømningen. Endvidere var ikke mindst fægtning en form for fornøjelse, der umiddelbart viser hen til drab. Og det kan derfor heller ikke undre, at selv om hesteløb nok var kendt i vikingekulturen, så var hestekamp betydeligt mere udbredt.⁹⁾

Alt dette tyder på, at Skallagrims drabshandling i forbindelse med boldspillet ikke var et ubetydeligt isoleret tilfælde (også hans søn Egil havde i en alder af syv år med en hellebard dræbt en tre-fire år ældre dreng, der havde væltet ham i knattleikr, hvad der førte til en fejde med talrige døde). Sammenhængen mellem leg og drab i dette »et af verdens hårdeste boldspil« (Waldqvist) lå i konfigurationen.

Denne viden om den anden gruppe af lege (hvor det drejer sig om kamp og drab) rejser også tvivl om, hvorvidt det velkendte sportslige syn på den første gruppe af lege (hvor det drejer sig om sammenligning) er rimeligt. Ser man nøjere efter, viser der sig også at være forskelle her. Det drejede sig ikke som i moderne sport om tid og hurtighed, men frem for alt om at prøve kræfter. Der blev ikke målt resultater i længde, vægt eller tid (og de forsøg, man har foretaget inden for forskningen på at beregne oldislandske rekorder, har ført til ret så groteske regnekunststykker).¹⁰⁾ Det centrale var derimod konfrontationen mand mod mand, den personlige måling af kræfter – ikke kvantitative data, men den enkeltes fortrin i forhold til andre her og nu. Derfor udviklede øvelserne sig ikke sjældent ud fra »mandjævningen« (eller indgik senere i den), altså ud fra den form for tale (og litteratur), hvor man priste sin egen styrke og hånede modstanderens.¹¹⁾ Det slår

igennem i myterne, bl.a. der hvor Tor og hans mænd under besøget hos Udgaards-Loke spiser, løber, drikker og brydes om kap med hans følge.¹²⁾

Øvelserne peger altså ved en nærmere undersøgelse mod en ganske anden adfærdsconfiguration end den, der kendetegner industrisamfundenes sport. Den moderne sports mønster: »Hurtigere, højere, stærkere« (hvor »hurtigere« er det primære) og dens systematiske målinger og forbedringer af præstationer må ses i sammenhæng med et produktionssamfund, der er orienteret mod økonomiske resultater, mod karakterer og mod bruttonationalproduktet. Det gamle Norden var fjern fra såvel præstationssporten som præstationssamfundet. Hvilket adfærdsmønstre fulgte man da i stedet?

Går man på den baggrund forsøgsvis fra leg til andre sociokulturelle områder, ligger forbindelsespunkter til krigsvæsenet lige for. Det gamle nordiske bondesamfund på Island var en bemærkelsesværdig vikinge-, d.v.s. krigerkultur, der endnu ikke er udforsket i detaljer. Det viste sig også i religiøse og retlige manifestationer. I gudehimlen spillede krigeriske guder som Tyr og Tor en central rolle, og den mytologiske proces var domineret af stadig kamp mellem aser og jætter, mellem guder og kæmper, kulminerede til slut i forventningen om den endegyldige kamp og verdens undergang – ragnarok.¹³⁾

Det juridiske system var ligeledes præget af, at rettergangen havde tvekampens struktur. Man forsamlede sig på tinge i to grupper, klagere og anklagede, og retsprocessen formede sig ud fra tale og modtale, der kunne slå om i krigerisk selvtægt.¹⁴⁾ Holmgangen og retstvekampen – der undertiden blev udkæmpet af (professionelle) stedfortrædere – illustrerer yderligere dette.¹⁵⁾ Her blev der kæmpet og dræbt, mand mod mand, kraft mod kraft – og legene leverede mønstret herfor.

Man bør i øvrigt være skeptisk over for forsøg på at udlede de sociale konfigurationer af f.eks. klimaet eller teknologien. De gamle nordboeres drabsøvelser lader sig på ingen måde slet og ret udlede af det »hensigtsmæssige« i deres »hårde levevis«.¹⁶⁾ »Naturlige« og common-senseforklaringer er heller ikke meget værd. »Den vedvarende eksistentielle trussel tvang disse germanere til stedse at være kampberedte og krigsduelige«¹⁷⁾ er et udsagn, der ved en

nærmere betragtning viser sig at være en tom cirkelslutning. For kampberedskabet var samtidig det, der fremkaldte truslen.

Meditation og ekstase i det gamle Norden?

Den fortolkning, der er antydnet i det foregående, rejser rigtignok et kildekritisk spørgsmål: Hvorvidt giver kilderne om den gamle nordiske legekultur os et dækkende eller måske et systematisk forvrænget billede? De oldislandske sagaer var lagt an på og foretrak det dramatiske og kampprægede. Det samme gjaldt folkevandringstidens heltekvad og de middelalderlige helteoper, der i forvejen er problematiske med hensyn til rekonstruktionen af tidligere tiders adfærdsmønstre. De romerske forfattere er næppe heller noget kritisk korrektiv, da deres synsvinkel helt var bestemt af den krigeriske konfrontation mellem romere og germanere. Måtte det ikke nødvendigvis føre til en ensidig betoning af det *agonale* i kilderne og altså til et utilstrækkeligt billede? Og måtte det ikke nødvendigvis lade sportshistorien hjælpeløst i stikken – den sportshistorie, der begyndte at beskæftige sig med dette tema omkring 1900 og dannede sine egne kategorier på grundlag af en ensidig sportslig, industriel-konkurrenceorienteret forståelse af al leg og kropskultur?

Disse spørgsmål er berettigede og må stå åbne. Men såfremt den konfigurale sammenhæng mellem legekultur og andre socio-kulturelle områder er troværdig, tillader den også hypotetiske slutninger den modsatte vej. Fandtes der altså ved siden af kampens og drabets konfiguration andre, konkurrerende tilløb til en gammel nordisk lege- og kropskultur?

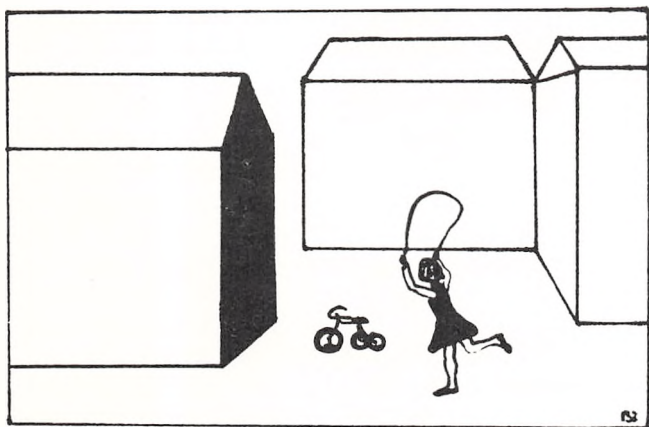
Her kan man som udgangspunkt vælge Georges Dumézils strukturelle (eller tidlig strukturalistiske) undersøgelser, som han selv forstod som sammenlignende undersøgelser. Med udgangspunkt i mytologisk materiale skitserede han en tredeling af de oldgermanske – og i det hele taget de indoeuropæiske – samfund.¹⁸⁾ I eddaens gudehimmel så Dumézil en sideordning af dominant virksomhed (magi, suverænitæt og ret – Odin/Tyr), krigerisk virksomhed (fysisk kraft og styrke – Tor) og økonomisk virksomhed (frugtbarhed – Frej/Freja/Njord). Med spørgsmålet om placeringen (eller den manglende placering) af hånd-

værk og teknik i denne konfiguration rejser der sig frugt-
bare socialhistoriske problemstillinger, der endnu ikke er
undersøgt til bunds.¹⁹⁾ Hvad kommer der ud af at antage
en tilsvarende konfigural parallelitet i struktureringen af
den gamle nordiske kropskultur?

Vikingetidens kampelegkultur, som er skitseret i det
foregående, og som er den, der primært eller udelukkende
behandles i den nyere sekundærlitteratur, skulle følgelig
entydigt indplaceres under den anden virksomhed, den
krigeriske virksomhed. Med hensyn til de to andre virk-
somheder ville der ved første øjekast være blanke pletter
for lege- og kropskulturens vedkommende.

Det behøver man imidlertid ikke at slå sig til ro med.
Man kunne f.eks. med udgangspunkt i det middelalderlige
bondesamfund, hvor dansen spillede en central rolle, rette
blikket bagud og spørge: Kunne dansen, der næsten ikke
forekommer i de oldgermanske kilder (er den
forsvundet?), henregnes til den tredje, den økonomiske
virksomhed?²⁰⁾ Fraværet af kappestrid og den sociale gen-
sidige afhængighed kunne være de fællestræk, der for-
bandt bondens produktionsliv, frugtbarhedsvirksomhe-
den (også i vaner-mytologiens forstand) og dansens bevæ-
gelsesformer med hinanden.

Men også til den første, den suveræne og magiske virk-
somhed, synes der at være ækvivalenter inden for krop-
skulturen, så snart man frigør sig fra det traditionelle
sportshistoriske synspunkt med dets sportslig-agonale for-

udindtagethed. Det er således næppe nogen tilfældighed,
at spørgsmålet om »yoga i det gamle Norden« netop er
blevet rejst på det seneste af repræsentanter for den alter-
native kropskultur, nemlig den danske yoga- og meditati-
onsskole.²¹⁾

Man rejser her det spørgsmål, om den magiske anvendelse af runerne i det gamle Norden, som den f.eks. beskrives i Groas tryllekvad (den ældre Eddas Grógaldr), viser hen til en mantra-praksis, hvor kroppen vibrerede gennem »hviskende«, summende ord. Hvis Odin er »runemesteren« i eddaens mytologi, hvorledes hænger det så sammen med den initiations-øvelse (?), hvor han kvæstet hang i verdenstræet i ni nætter uden mad og drikke? Er der en sammenhæng mellem odinnavnet »Ome« og vibrationslyden »Om«, der er indeholdt i det, og som på sanskrit betyder »lyd« eller »klang«? Fandtes der en runekunst som en enhed af ord og lyde, tegn og farver, kropslige stillinger og bevægelser?

De sidste årtiers filologiske litteratur bestyrker antagelsen af sådanne sammenhænge. Man har på grundlag af arkæologiske fund af kriger- og gudestatuer forsøgt at rekonstruere yogiske, meditative siddestillinger i det gamle Norden.²²⁾

Hvis bestemte åndedrætsmåder er en væsentlig del af kropsteknikken i yoga, så bør andre arkæologiske kilder muligvis desuden inddrages her: Mere præcise gengivelser og nytolkninger inden for brakteatrenes og amuletternes ikonologi i forbindelse med Odin-troen viser tydelig åndepile ved den fremstillede figurs (Odins) næse og mund. Disse pile hænger åbenbart sammen med den magiske helbredelsesproces, som er en af amuletternes centrale funktioner i det 5./6. århundrede.²³⁾

Stillesiddende meditation og usædvanlige åndedrætsmåder peger også mod de mere ekstatiske fænomener, som den nordisk-filologiske litteratur har beskrevet under stikordet »en oldnordisk shamanisme«. I modsætning til det gamle synspunkt som også den nationalsocialistiske forskning betonedede – nemlig den skarpe skellen mellem »germanerne« og deres krigerisk-agonale kultur på den ene side og alle ikke-indoeuropæiske folk på den anden side²⁴⁾ – er man endnu tidligere på forskellig vis stødt på overensstemmelser mellem lappisk shamanisme og oldnor-

Ånde-chiffre på brakteater fra det 5./6. århundrede:

1) Tjurkö, 2) Hjølunde, 3) Grumpan, 4) Ulvsunda, 5) Sievern, 6) Hitsum, 7) Söderby, 8) Dalen, 9) Aschersleben, 10) Ubek. Findested, 11) Norge, 12) Dokkum

Kilde: *Reallexikon der germanische Altertumskunde*, Bd. 3, Berlin 1978, S. 381.

disk troldomspraksis.²⁵⁾ Hvordan man nu end vil vurdere de historisk-genetiske forhold og kulturelle bevægelser (hvilket i øvrigt ikke spiller nogen afgørende rolle for den samfundsmæssigt-strukturelle ansats, der slås til lyd for her) – så har nyere forskning i hvert fald snarest bekræftet disse sammenhænge.²⁶⁾ Man har i sagaerne fundet belæg for henholdsvis forestillinger om og praktisering af ekstasefremkaldelse og dyreforvandling, blikket og indhyldning af hovedet. På kropsteknikernes område drejer det sig frem for alt om den visionære siden »derude« – på høje eller troldoms- »stole« – og om »gabene«, der atter peger på en bestemt måde at trække vejret på.²⁷⁾

Odin som rune- og shamangud, ekstase på den ene side og fordybelsesteknikker på den anden side, visionær- meditativ stillesiden og rytmisk eller stødvist åndedræt, magi og helbredelse – alle disse fænomener måtte skulle indordnes under den første virksomhed, hvis man tager Dumézils »triplet« som udgangspunkt. Der ville aftegne sig et billede af en tredelt lege- og kropskultur, hvor dog det andet, krigeriske område ville dominere stærkt. Denne dominans har længe sløret blikket for helheden.

Søgen efter alternativer og den sportslige »monoteismes« krise

Uanset hvad den fremtidige forskning i kropskulturen i det gamle Norden fører til er det i al fald umiddelbart klart, at kulturhistoriske og kultursociologiske metoder, der går konfiguratorlt til værks, er frugtbare. Lege og kropskulturelle øvelser lader sig rekonstruere i en struktural sammenhæng, der omfatter hele samfundet. Den tværkulturelle sammenligning byder på en metode til – gennem kontrastbetoningen – at slutte sig til kategorier for den konfigurale skildring.²⁸⁾

Men de videnskabeligt-metodiske fordele er ikke det eneste gode, man kan vente sig. Heller ikke i dag udfolder det videnskabelige arbejde sig i et lufttomt rum, men på baggrund af en kropskultur, der er under forvandling. Det får betydning for praksis, når det sportslige syn på den oldnordiske fortid pludselig viser sig at være ensidigt eller vildledende.

»Intet nyt under solen« – det var et stikord for det universal-sportslige perspektiv, der koloniserede fortiden (såvel som de fremmede kulturer i Afrika, Asien og Indoa-

Dumézils triplet-model og det gamle Nordens kropskultur

	1. virksomhed	2. virksomhed	3. virksomhed
Virksomheder	Suverænitet magi	Krigeradfærd fysisk kraft	Frugtbarhed produktion
Sociale subsystemer	Kongemagt sakral organisation	Hird krigerorganisation	Familie landbrug
Guder	Odin/Tyr	Tor	Vanerne Njord/Frej/Freja
Guder og kropsaktivitet	Odins initiation i verdens- træet runekunst	Tors kappestrid hos Udgaards-Loke	Frejs magt over jordens frugtbarhed Frejs kærlighed
Aspekter af kropskulturen	Åndedrag helbredelse, trolddom	Kamp, sammenligning af kræfter	Dyrkning dans
Øvelser	»Yoga« ekstase	Kappestrid tvekamp, boldkamp	Dans

merika) på vegne af ét eneste og angiveligt altomfattende mønster. Men vinden synes at være ved at vende. Kolonisationen af de fremmede og af fortiden bliver oplevet som selvkolonisation. Elementer fra de fortrængte eksotiske kropskulturer dukker pludselig op i Vestens metropoler – omend det også sker i forvansket form. Afrodansenes polycentricitet og yogaens fordybelse, de flydende bevægelser i Tai Chi Chuan og skrigene i karate markerer nye kropserfaringer.²⁹⁾ Det er ikke så mærkeligt, at der i denne situation bliver skabt nye erindringer om det gamle Norden og rejst spørgsmål om »runeyoga«.³⁰⁾

Erindringen om mangfoldigheden i forgangne kropskulturer (i stedet for den postulerede sportsenhed) står altså ikke alene. Uanset om Dumézils »triple«-model holder eller ej aftegner der sig pluralistiske strukturer. Hvem som leder efter mangfoldighed og alternativer kan finde sig selv i de gamle myters polyteisme. Sportens »monoteisme« og den industrielle konfiguration, som repræsenteres heri, udfordres af vor vidensstruktur – og ikke kun af den. Det er kroppene, som imødegår sporten.

(Oversat fra tysk af
Egil Jespersen & Harald Pors).

Anmærkninger

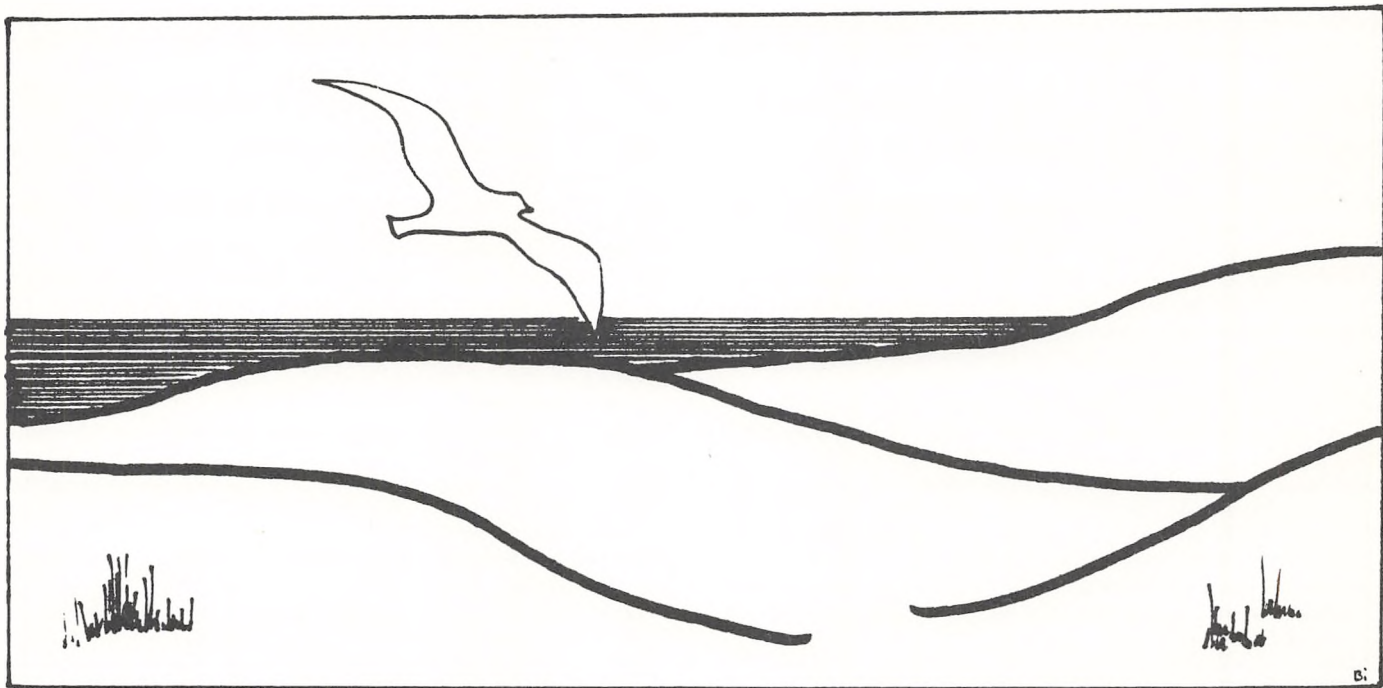
1. Thule 3, 1923, 107-10. (Citeret efter: Egil Skallagrimssons Saga. Oversat af Johannes V. Jensen. Udgivet ved Chr. N. Brodersen. Gyldendal 1943, side 61-63).
2. Thule 5, 1922, 36-37 og Thule 7, 1964, 105-6.
3. KNUDSEN 1906 og WAHLQVIST 1979, 43-50. Se endvidere WISCHMANN/SVAHN 1980 og BECK/RANKE 1976. Alment herom GRÖNBECH 1939, 153-62; LUKAS 1969, 38-44; UEBERHORST 1980, 26-46.
4. WISCHMANN/SVAHN 1980, 41,101,103,126-27 m.fl.
5. WAHLQVIST 1979, 25, også 7,36 m.fl.
6. FOUCAULT 1971.
7. Om den konfigurale metode se EICHBERG 1978 og 1981a.
8. Kjalnaesinge saga og Gunnar Keldugnupsfáns saga, se WAHLQVIST 1979, 99-100.
9. Se endvidere SOLHEIM 1956.
10. WAHLQVIST 1979, 1. kapitel og WAHLQVIST 1981 modbeviste ganske vist ældre fremstillinger, men forblev selv fikseret på præstationsforstillingen.
11. Et eksempel: Thule 16, 1965, 225-26. – I myterne: Thule 2, 1920, 51-71.

12. Thule 20, 1925, 95-99.
13. Om det krigeriske element i mytologien: DUMÉZIL 1964.
14. NIEDNER 1913, 88-89.
15. KUHN 1968.
16. LUKAS 1969, 42
17. WISCHMANN/SVAHN 1980, 126. Ligeledes også fra »historisk-materialistisk« side LUKAS 1969, 41.
18. DUMÉZIL 1959 (første udgave 1939). Om metoden endvidere DUMÉZIL 1948. Kritiske indvendinger ud fra en filologisk synsvinkel: PAGE 1978/9. Samtykkende reception og bibliografi: RIVIERE 1979.
19. DUMÉZIL 1958.
20. ADAMSON o.a. 1957 og WISCHMANN/SVAHN 1980, 123-24. Sml. også de (noget problematiske) rekonstruktioner ud fra senere kilder hos MESCHKE 1931, WOLFRAM 1936 og STUMPEL 1936.
21. JENSEN/OLSEN/SCHMIDT 1974 og SARASWATI 1975, 5-6. At også den nyeste tyske alternative etnologi interesserer sig for disse fænomener, fremgår af DUERR 1980, 44-46, 79-83, 90.
22. Metodisk set gennemgående yderst problematisk forekommer FISCHER 1963 mig. Se imidlertid der afbildningerne af en figur fra Oseberg-skibet (afb. 11) og en oldsvensk bronzefigur af Frej (afb. 18).
23. HAUCK 1978, afb. 122. Udførligt også i HAUCK 1970, 142-49, 189-90, 225-29, 349-51.
24. Et eksempel på dette samtidig sportsorienterede og nationalsocialistisk-germanske perspektiv i den seriøse sportshistoriografi: HIRN 1936.
25. Først vel FRITZNER 1877, så STRÖMBÄCK 1935. En tidlig og uafklaret ansats i den tyske litteratur, der ikke blev videreført: JAIDE 1937.
26. CLOSS 1968, HAUCK 1970 og 1978, DAVIDSON 1973 og især den righoldige og kritiske materialesamling i doktorafhandling af BUCHHOLZ 1968.
27. BUCHHOLZ 1968, 37, 83, 51-52.
28. Om Indonesien og Minangkaban: EICHBERG 1977: 1978, 18-23; 1981a, 145-71, 1981c; 1982a; om Mentawai: EICHBERG 1981b og 1982b. – Om inuitkulturen: EICHBERG 1982c.
29. NITSCHKE/WIELAND 1981.
30. Udover anm. 20 se også f.eks. – i skæringspunktet af overvejelser af N. F. S. Grundtvig og Herbert Marcuse om Hel og Balder, Odin og Mimer: J. ENGELBRECHT 1982.

Litteratur

- ADAMSON, K. m.fl.: Dans. In: *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder fra vikingetid til reformationstid*. København 1957, Bd. 2, 651-59.
- BECK, H/K. RANKE: Ballspiel. In: *Reallexikon der germanische Altertumskunde*. Berlin 1976², Bd. 2 11-13.
- BUCHHOLZ, P.: *Schamanistische Züge in der altisländischen Überlieferung*. Münster 1968.

- CLOSS, A.: Der Schamanismus bei den Indoeuropäern. In: M. MAYR-HOFER u.a. (Hrsg.): *Studien zur Sprachwissenschaft und Kulturkunde*. Gedenkschrift für Wilhelm Brandenstein. Innsbruck 1968, 289-302.
- DAVIDSON, H.R.E.: Hostile magic in the Icelandic sagas. In: V. Newall (Hrsg.): *The witch figure*. London 1973, 20-41
- DUERR, H.P.: *Traumzeit*. Über die Grenze zwischen Wildnis und Zivilisation. Frankfurt/M 1980⁵.
- DUMÉZIL, G.: *Loki*. Paris 1948. (Auch deutsch Darmstadt 1959)
- SAMME: Métiers et classes fonctionelles chez divers peuples indoeuropéens. In: *Annales. Economies, sociétés, civilisations* 13 (1958), 716-24.
- SAMME: *Les dieux des Germains*. Essai sur la formation de la religion skandinave. Paris 1959 (erste Fassung 1939).
- SAMME: *Aspekte der Kriegerfunktion bei den Indogermanen*. Darmstadt 1964
- EICHBERG, H.: Strukturen des Ballspiels und Strukturen der Gesellschaft. Zur Kritik linearer Fortschrittshypothesen. In: *HISPA 6th International Congress*. Dartford, England 1977, 87-99
- SAMME: *Leistung, Spannung, Geschwindigkeit*. Sport und Tanz im gesellschaftlichen Wandel des 18./19. Jahrhunderts. Stuttgart 1978.
- SAMME: *Sozialverhalten und Regionalentwicklungsplanung*. Modernisierung in der indonesischen Relationsgesellschaft (West Sumatra) Berlin 1981 (a)
- SAMME: Blumen im Haar sind verboten. In einem Dorf der Mentawai im Indonesien. In: *Unter dem Pflaster liegt der Strand* 8 (1981), 7-41 (b)
- SAMME: Zweikampf. Zum interkulturellen Vergleich europäischer und indonesische Verhaltensmuster. In: A. NITSCHKE/H. WIELAND (Hrsg.): *Die Faszination und Wirkung aussereuropäischer Tanz- und Sportformen*. Ahrensburg 1981, 25-68 (c)
- SAMME: Die Kulturrelativität des Spiels. Ansätze ethnologischer Spielforschung. In: *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache* 8 (1982), im Druck (a)
- SAMME: Die Schönheit des Sitakigagailau, der Kreisel und das Kind im Arm. Ein dennoch relativistischer Weg zu den Körperkonfigurationen von Mentawai/Indonesien. In: B. WOLF/R. GEHLEN (Hrsg.): *Über die Traumzeit*. 1982, in Vorbereitung (b)
- SAMME: Einheit oder Vielfalt am Ball? Zur Kulturgeschichte des Spiels am Beispiel der Inuit und der Altsisländer. In: *Spiel, Spiele, Spielen*. Sportwissenschaftliche Hochschultag, Tübingen 1982 (c) (under forberedelse).
- ENGELBRECHT, J.: På sporet af den tabte helhed. In: *Hel-* Tidsskrift for sundhedspædagogik og politik 2 (1982) 2, 4-10.
- FICHER, H.: Indogermanischer Kriegeryoga. In: *Festschrift für Walter Heinrich*. Ein Beitrag zur Ganzheitsforschung. Graz 1963, 65-97
- FOUCAULT, M.: *Die Ordnung der Dinge*. Eine Archäologie der Humanwissenschaften, Frankfurt/M. 1971
- FRITZNER, J.: Lappernes hedenskab og trolddomskunst sammenholdt med andre folks, især nordmændenes, tro og overtro. In: *Historisk Tidsskrift*, Kristiania 4 (1877). 135-217
- GRÖNBECHE, W.: *Kultur und Religion der Germanen*. Hamburg 1939, Bd 2
- HAUCK, K.: *Goldbrakteater aus Sievern*. München 1970.
- SAMME: Brakteatenikonologie. In: *Reallexikon der germanischen Altertumskunde*. Berlin 1978², Bd. 3, 361-401.
- HIRN, A.: *Ursprung und Wesen des Sports*. Berlin 1936.
- JAIDE, W.: *Das Wesen des Zaubers in den primitiven Kulturen und in den Islandsagas*, Borna-Leipzig 1937
- JENSEN, K.O./P. OLSEN/ O.B.SCHMIDT: Runer i Norden. In: *Bindu*. København Nr. 12 (1974), 11-14
- KNUDSEN, F.: Den gamle islandske Boldleg og dens Forhold til Nutidens Lege. In: *Danske Studier* (1906), 70-90
- KUHN, H.: Kämpen und Berserker. In: *Frühmittelalterliche Studien* (1968), 218-27
- LUKAS, G.: Die Körperkultur in Deutschland von den Anfängen bis zur Neuzeit. Berlin (DDR) 1969
- MESCHKE, K.: Schwerttanz und Schwerttanzspiel im germanischen Kulturkreis. Leipzig, Berlin 1931
- NIEDNER, F.: *Islands Kultur zur Wikingerzeit*. Jena 1913
- NITSCHKE, A./H. WIELAND (Hrsg.): *Die Faszination und Wirkung aussereuropäischer Tanz- und Sportformen*. Ahrensburg 1981.
- PAGE, R.: Dumézil revisited. In: *Saga-book*, Bd 20 T. 1-2 (1978-79), 49-69
- RIVIERE, J.-C.u.a.: *Georges Dumézil á la découverte des Indo-Européens*. Paris 1979.
- SARASWATI, S.J.: *Yoga, Tantra og meditation i min hverdag*. København 1975
- SOLHEIM, S.: *Horse-fight and horse-race in Norse tradition*. Oslo 1956
- STRÖMBACK, D.: *Sejd*. Textstudier i nordisk religionshistoria, Stockholm, København 1935
- STUMPFL, R.: *Kultspiele der Germanen als Ursprung des mittelalterlichen Dramas*. Berlin 1936
- Thule 2. *Edda*, Bd 2: Götterdichtung, Jena 1920
- Thule 3. *Die Geschichte vom Skalden Egil*. Jena 1923
- Thule 5. *Die Geschichte von Grettir, dem Geächteten*. Jena 1922
- Thule 7. *Die Geschichte vom Goden Snorri*. Darmstadt 1964²
- Thule 16. *Snorris Königsbuch (Heimskringla)*, Bd. 3 Darmstadt 1965²
- Thule 20. *Die jüngere Edda* Jena 1925
- UEBERHORST, H.: Leibesübungen bei den Germanen. In: UEBERHORST (Hrsg.): *Geschichte der Leibesübungen*. Berlin 1980 Bd. 3/1, 26-46
- WAHLQVIST, B.: *Barsk Idræt*. Sport i vikingetiden. Dansk o. O. 1979
- SAMME: Idrottshistorika Källproblem i de isländska sagorna – et par exempel. In: *Idrott, historia och samhälle*. Stockholm 1981 69-77
- WISCHMANN, G./Å. Svahn; *Leibesübungen und Sport der Germanen*, Hochheim/M. 1980
- WOLFRAM, R.: *Schwerttanz und Männerbund*, Kassel (1936)

B.

Kære Lone!

Klara Korsgaard

Hvor slap vi sidste år? Midt i min vemodighed over høj-skolelivets bestandige sigen goddag og farvel. Og siden jeg skrev sidst, har jeg vel gjort det en 500 gange – så der er vi endnu. Er der noget at sige til, at der svipser et navn en gang imellem (flere og flere med årene)?

På dette års elevmøde var der en god og spændende debat om elevforeningens berettigelse, foranlediget af bestyrelsens traurighed over det meget arbejde for så få.

Frugtbar blev snakken, fordi Annette fostrede ideen om at udvide elevmødet til også at rumme fredag aften og lørdag formiddag for dem, der vil. Her skal højskolen så på en endnu ikke fastlagt måde i teori og praksis sørge for, at afgående elever bliver ført »up to date«, så de bedre kan følge med i, hvad der sker hernede – for mange føler, at det går så stærkt, at de (selvfølgelig) har svært ved at løbe med. Måske har man været her for fem år siden, hvor fællesmøder og basishold var kernen i det hele – og kommer så herned i år og hører, at fællesmødet er afskaffet, og basisfunktionerne ophørt o.s.v.

Det giver brag i knoppen. Og når man at få snakket det igennem med lærerne den ene gang om året? Næ, ikke når der også er generalforsamling, underholdning (glem ikke den) og en fest, hvor man aldrig kan høre, hvad genboen mener, men må nøjes med indforståede nik og håndkys.

Nå, men det synes både elevforeningen og medarbejderne var en god ide. Så næste år får du chancen for at høre og prøve, stille spørgsmål og debattere og så da forresten lære dem fra de andre årgange at kende + finde ud af, hvad der er bag de lærere, der er her nu – så nu bliver der virkelig noget ved at komme til elevmøde. Altså på gensyn i september.

Og forresten, du må hellere indstille dig på et mindre chock, når du kommer. Her ser slet ikke ud, som her skal. Gården er til den tid – siger de kloge, (det er vanskeligt at forestille sig, når man i mudder til anklerne fortvivlet

prøver at undgå gravemaskiner og meterdybe huller) fuldstændig forandret.

For det første er den gamle indkørsel lukket med et hus til endnu 16 elever (nej, vi skal ikke være flere i det hele).

For det andet er hele gården ændret:

Forestil dig, at du står med ryggen til hovedbygningen og kigger op gennem indkørslen, der altså er væk. Du står et par meter dybere, end du plejer, thi der er nemlig skaffet lys i spisesalen ved at grave ud, så der (til elevmødet) vil være en smukt blomstrende skrænt, der blidt skræner op mod gårdmidten. Skridter du herop, overraskes du af lyden af en kildes sagte rislen over en kæmpe natursten i et smukt lille soppebassin. Gårdmidten er nærmest en skov af højtstammede træer. Du går videre og passerer nu den asfalt, der er erstattet af smukke naturfliser og skrider op ad en pompøs trappe midt i den gamle indkørsel op mod en prægtig plads i grønsvær til boldspil, gymnastik og solbadning. Nu står du midt i en ny gård mellem de 3 huse, hvorfra man kan vinke til hinanden og forbigpasserende.

Smukt bliver det, og færdigt er det til februar, hvor indvielsen finder sted på Krogshedes 90 års dag.

Gården er nemlig »Krogshedes gård«, skabt som et levende bevis på vores glæde over, at han og Else magtede at stable en sådan skole på benene.

– Og så troede de, at byggeriet var slut. Men ak, eller hurra (alt efter sindsstemning), vi fortsætter. Eller rettere Finn og Grethe gør. De flytter nemlig hened. Skolen har købt nabojord, som Finn og Grethe lejer i 99 år, og indenfor det tidsrum skulle de nok kunne få bygget sig en ordentlig hytte.

Og planer har vi nok af – behovet for en ny sal/hal/rum større end gymnastiksalen og mindre end hallen – ligger og ulmer.

Mon ikke det er på tide, du hører noget om det forløbne år? Du er vel spændt på at høre om den nye struktur –

hvordan den gik o.s.v.? Og den gik. Og den gik godt. Størst tilfredshed var der hos både elever og lærere med grenskolen. Det var vel den, der var imødeset med størst spænding. Hvordan ville det gå med 5 skoler i skolen?

Strukturen var god, det er småting, vi ændrer næste år. Der var god tilslutning til alle 5 grene.

Bevægelse og drama havde færrest, men fik så til gengæld et tæt og godt arbejdsklima, der kulminerede i en forrygende forestilling med cirkus og gøgl, ildslugning og akrobater.

Natur og friluftsliv var ofte på farten og blev friskere og friskere. De arrangerede under vores i øvrigt meget vellykkede Grenfestival et døgn i naturen for os alle ÷ komfort. Man sov under åben himmel, stegte selv sin kylling på bålet, mens man samlede grønt til salaten. Kanoer og kajaker var med, og enkelte blev våde, også før det begyndte at regne.

Sport og konkurrence var nok dem, der havde sværest ved at nå det, de gerne ville. Det er også den gren, der har undergået størst forandring i planen for denne vinderskole, bl.a. ændrer den navn til sport og kultur. De var mange (over 30), og det var nok én af faktorerne.

Sundhedspædagogerne prægede meget af vinterskolen – om ikke andet, så fordi de gjorde så mange »rigtige« ting: tog på fastetur og kom rensede hjem, forsvarede kostordningen med den stærkt reducerede kødmængde og propagerede for sundere levevis samtidig med, at de udviklede deres evner som behandlere.

Gymnastik og musik grenen er det sværest at skrive kort-kort om, fordi jeg selv var med på den gren, og så er der så meget, man vil have med. Vores bedste stunder var nok perioden, hvor vi intenst trænede opvisning og tog til opvisninger, og så vores cykeltur rundt til højskoler omkring århus, sluttende med repræsentationsholdsstævnet i Randers.

Fællesskolen ændrer vi noget på i år. Der bliver færre obligatoriske timer, men til gengæld flere muligheder for valg i 2 studiekredse og et valgfag. Selve perioden bliver 14 dage kortere, fordi vi indfører en overgangsperiode mellem de 2 »skoler«. En »ritus-periode« har vi kaldt den. In-

spirationen kommer fra gamle kulturer, hvor man har et eller flere ritualer knyttet til et skrift fra en periode (barndommen) til en anden (manddommen). Vi skal nu ikke hænges op i brystflæsket, men alligevel prøve ting, vi ikke kunne drømme om at gøre til hverdag. Fasen bliver lagt ind her, så alle elever kan prøve det, hvis de har lyst. Vi har også snakket om en overlevelsestur på en øde ø eller en gåtur fra Skagen til Gedser – det er i hvert fald stilen – noget med at overskride sine egne grænser.

Og hvordan var holdet som helhed? Alle årgange har en usvigelig nysgerrighed efter at høre deres hold sat i forhold til andre ... og intet er sværere at gøre objektivt, for hvert hold har sine skikke, traditioner, vaner og mennesker. Men de karakteriserer sig selv med valget af »deres« sang. Hvert hold har en eller flere sange, der ligesom bliver »deres«, og for årgang 81/82 var det: Vi, der valgte regnen – tror jeg nok. Og det er ikke uden grund, se selv:

Vi, der valgte regnen
vi har lange, valne fingre
og et stort og frodigt hår.
Vi får markens grønne grøde
kastet ned i vores lunger,
mens vi går.

Vi, der valgte natten
vi får uglerunde øjne
sået til med sære syn.
Vore fødder træder varsomt,
og en tanke trykker sårt på
vore bryn.

Vi, der valgte landet
har lidt evig jord i lommen
og på vore ellesko.
Vore tænder knuser kerner,
tag en enkelt, tag en håndfuld
eller to.

Vi, der vælger livet,
går en dag på tværs af vejen,
ender i et efterår.

Vi får regnen, natten, landet
trykket ind mod vore hjerter,
mens vi går.

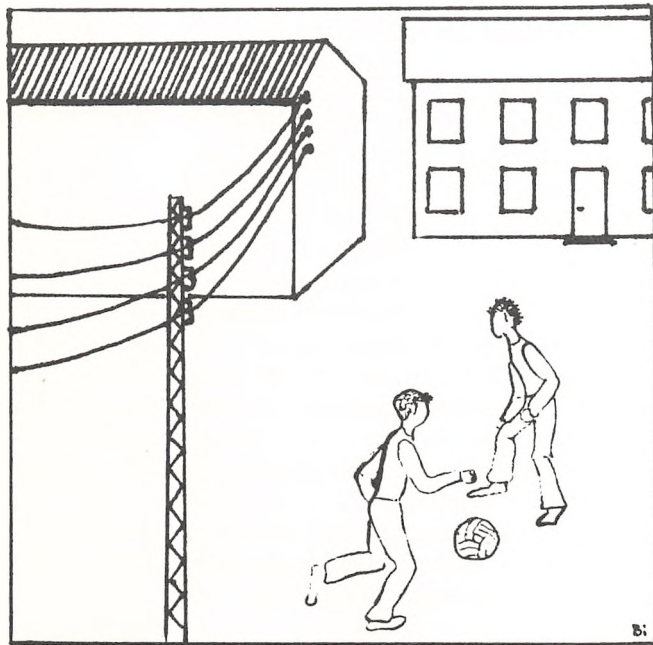
Frank Jæger.

Den rummer et helt højskoleophold – om det så er kosten, er den med (vers 3). Jeg kan godt lide den sang, fordi den lægger vægt på *valget*, på mulighederne her i livet. Et højskoleophold er jo også et valg, en mulighed.

På højskolernes generalforsamling i år blev den spirende optimisme oven på flere års tungsind og magtesløshed bekræftet. Det går godt flere og flere steder – flere elever – flere kursister. Dejligt. Der er flere folk i Danmark end nogensinde, der tager på højskole. Er det ligesom om trangten til at opleve noget, der ligger ud over det materielle, opstår, når chancen for de materielle oplevelser indskrænkes? Eller er det lidt mere firkantet, fordi højskolerne har indset, at højskole *også* er forretning. Der skal laves nogle kurser, og de skal være så gode, at kunderne kommer? I hvert fald er det på de korte kurser, der kommer flest.

Også her.

Folk fra alle aldersgrupper og langt de fleste samfundslag tanker op med eller uden kost. De suger til sig. De skal nå at have det hele med. Her er et liv uden lige. Den ene

uge er skolen nærmest ved at vælte under et familiekursus med 120, hvoraf de 60 er meget aktive børn. Næste uge sidder 80 mennesker og drikker urteafkog og ser hinanden dybt i øjnene. Så svinger hele skolen ved en afslutning på det internationale bevægelsesseminar, hvor ugens intensitet og store oplevelser får frit afløb. Så kommer pensionisterne, nogle af dem endog flere gange på en sommer, og ugen efter invaderer 40-60 årige køkkenet og lærer alt om kost og ernæring i teori og praksis. Idrætspolitikkerne debatterer ikke bare det døgn, men også det næste og det næste. Samtidig skal kursus 3'erne nå hele højskoleopholdet på en måned, så de lukker op for sluserne, og det er bare at øse ud i alle timer, gymnastik som foredrag, studiefag som debataftener. Og jeg kunne blive ved. I skrivende stund afprøves vores nyskabelse »Dansk gymnastik«, godt nok med færre deltagere end forventet, men til gengæld med en videbegærlighed, der lover godt for næste års kursus.

Næste sommer har vi 16 kurser på programmet (på 4 måneder!) – et løberseminar, et friluftskursus og et »det nye verdensbillede« som nyskabelser.

Mange er de mennesker, der lægger vejen forbi på et kursus hernede. Mange er de også, de der bare kommer på besøg en enkelt dag eller 2. I løbet af vinterskolen går der næppe en uge uden at en skole, gymnasium, HF, DHL eller andre uddannelsessteder dukker op. Det er dejligt at mærke den interesse, der ude omkring er for det, vi går og laver.

Noget af det, de bl.a. skal høre om, er Idrætsforsk. Her har man sluttet Ringstedsrapporterne i år, og de er blevet vel modtaget rundt omkring.

Forlaget Bavnbanke har også haft nyt på tapetet: Humanistisk idræt redigeret af Olav Ballisager, og der er mere i skufferne endnu.

Endelig må vi ikke glemme Oves og Finns bøger, der jo da også bli'r en del af billedet.

Ove fødte endelig sin bog Kampen om Kroppen. 400 sider dansk idrætshistorie. Omtalen af den har været fin, og interessen for den er stor, hans foredragsvirksomhed er i hvert fald øget betydeligt efter udgivelsen.

Finn har skrevet sig selv ud i en dejlig gymnastikbog, der har været bud efter længe. Den kan nok give de Byg-

ballehungrende megen syssel med læsning og udførelse.

Hvad mangler vi? Vindmøllen? Jo, *nu* kører den til stor fryd for alle, ikke mindst Steen.

Og medarbejderne?

Hos lærerne er der ingen nyanskaffelser i år. Else Olsen, der kom sidste år, er blevet ansat i en folkeskole i Slagelse, men hun bor her stadig (sammen med Terkel), så forbindelsen er ikke brudt.

Kontoret udvider og ekspanderer både i areal og antal medarbejdere. Karin administrerer forlaget Bavnbanke, og hun har sågar elev – Jannie.

Men der er også andre områder, hvor vi bliver flere. Vi har fået vores egen murer, Ove Frederiksen, som sagtens kan få tiden til at gå i vore gamle bygninger.

Hashøj kommune ringede en dag og spurgte, om vi ikke kunne bruge 2 langtidsledige, og *det* kunne vi.

I køkkenet er situationen ændret. Efter at eleverne er begyndt at lave maden selv, har vi ikke mere elever fra Ankerhus. I stedet er Karin og Bodil blevet ansat som assistenter. De har begge været her som Ankerhuselever engang.

Her i sommer var der så 5 vinterelever, der fortsatte i køkkenet og 2 i rengøringsafdelingen. Det har fungeret upåklageligt, men de har jo også grundlaget i orden efter 8 måneder som elever.

Der er så tit nogen, der spørger: Hvor mange er i egentlig ansat hernede? Og vi ved det aldrig helt præcist, men nu har jeg gjort mig ulejligheden at tælle sammen, og her er vi så:

Forstander:	Ove Korsgaard
Lærere:	Per Sonne Klara Aalbæk Korsgaard Steen Nørgaard Ole Vøgg Veje Axel Edinger Lisbet Nygård Stig Jensen Gunnar Nielsen Finn Bygballe Terkel Mickelsen Henrik Pors
Fast timelærer:	Ulrik Høy
Forskere:	Eigil Jespersen Jørn Møller Søren Riiskjær Annette Leleur
Økonoma:	Margot Nørgaard
Assisterer:	Karin Schwartz Hansen Bodil Jørgensen
Oldfrue:	Doris Christiansen
Rengøring:	Anni Rohde
Gartnere:	Henry Wulff Christian Holstein
Tømmer:	Lars Pedersen
Murer:	Ove Frederiksen
Bademester:	Poul Erik Nielsen
Medhjælper:	Hans Peter Jørgensen
Kontor:	Margit Veje Birgitte Løfmark Karin Rasmussen Jannie Nielsen

I alt 32, samt om sommeren 5 elever i køkkenet og 2 til 3 løsarbejdere. En 40 stykker, når det går vildest til.

Endelig har vi fået logerende. Henning Eichberg fra Tyskland er blevet ansat på Odense Universitet som gæsteproffesor, og hele familien er flyttet her til skolen til gensidig inspiration og glæde.

Jamen, *så* tror jeg heller ikke, der er mere for i år, bortset fra, at jeg vil ønske dig og alle jer andre en rigtig glædelig jul og et mulighedsfyldt nytår fra

Klara.

En julehilsen

Maj Britt, p.t. Los Angeles

Kære alle!

Jeg tænkte, jeg lige her i forbifarten kunne nå at sende en julehilsen hjem til flæskesteg og rødkål, som jeg må undvære i år, da jeg har i sinde at holde jul sammen med Anders And & Co. her i Los Angeles.

Jeg har været her siden september, så jeg er allerede amerikaniseret mere end 100 %, hvilket indebærer flere interessante ting, som jeg vil beskrive lidt af i det følgende.

Så hvis nogle af jer har tænkt på en tur til kontingentet, er her lige et par praktiske oplysninger til livets 3 vigtige områder: Idræt, mad og TV, som I kan tage til efterretning og eventuelt praktisere inden afrejse.

Idræt

1) Jogging: Denne specielle amerikanske løbestil, hvor vægten er placeret godt tilbage på hælene, så man nærmest sidder ned og »løber«, kender I selvfølgelig. Der er dog 2 vigtige ting at huske, nemlig at tempoet *skal* være langsomt (nærmest et fortsat fald fremefter), og at resultatet bliver bedst i gråt sweat shirt-sæt og pandebånd.

2) Rulleskøjter: Denne transportform er lidt hurtigere og fuldstændig ufarlig. Den trænes ganske effektivt på fortove og i butikscentre og gerne hele døgnet rundt. Det amerikanske rulleskøjte forbund har forgæves forsøgt at få disciplinen optaget på det Olympiske program, men indtil videre graver de nu kun ud til svømmestadion.

3) Skateboard: Brættet kan godt være lidt svært at håndtere i starten især op og ned af fortovskanterne. En stor fordel er, at det så sjældent punkterer (det var måske en ide at bytte cyklen ud med?), og det er nemt at parkere.

4) Football: I denne national sport er det først og fremmest vigtigt at være stor samt at være parat til at ofre et knæ, en skulder eller leve livet med en lille kronisk skade. Chancen for at blive proff. og tjene fede penge bør dog sagtens opveje disse eventuelle overvejelser.

5) Aerob-dans: Endelig er rytmisk gymnastik nået til USA. De har desværre bare valgt den mest bevidstløse

form – det vil sige, hoppe op og ned, frem og tilbage, evt. til siden alt sammen udført med ihærdig baggrundsmusik (som ikke skal følges hverken i tempo eller rytme). Ind i mellem tages puls og vægt tjekkes hver uge.

Jeg gætter på, at denne form for kredsløbstræning er så populær på grund af musikken og den gode samvittighed ved næste Burger King.

For alle disse aktiviteter gælder, at det rigtige udstyr samt tyggegummi er fundamentale bestanddele. For aktiviteten 1–3 overskygges tyggegummiet dog af århundredets opfindelse »the workman«, kassetten i og propperne i ørerne og så derud af. Det løfter virkelig idrætten op i et højere plan, så alt det der besværlige med kroppen og de trætte ben, luftforurening og lungerne virkelig kun er og bliver et spørgsmål om fortræning. – Prøv det!

Mad: De amerikanske spisevaner udmærker sig først og fremmest ved, at de går ud på hvor meget, og hvor meget forskelligt kan du nå at spise og drikke på en dag. Der er så mange muligheder indenfor »junk-food«, at det er ubeskriveligt; dog, Coke er og bliver *det, man drikker* (den markedsføring kan kun kirken slå) og whopperne er en tro kopi af dem på Strøget – skønt. Så hvorfor klage over, at de ikke kan bage rugbrød og brygge øl. Af aktiviteter, udover at køre rundt i sin bil, er der faktisk kun en, der virkelig tæller, nemlig fjernsynet. 12–15 kanaler + tilslutning af kabel-TV net giver ca. 25 muligheder. At det meste af tiden så går med at diskutere disse og finde ud af hvem og hvad, der er på, hvor og hvornår er bare en extra charme. Men det er unægligt herligt at springe 2 år ind i Dallas og se resultaterne af J. R.'s sofistikerede metoder og at overvære de amerikanske mesterskaber i baseball, hvor en spiller tjener mindst ½–1 million \$ om året! – Var der nogen, der var imod professionel sport?

Et minus er måske, at det tager over 1 time at se nyhederne, fordi det sidste nye i sæbe, småkager og kattedmad også skal annonceres, hvilket kan være en smule distraherende for budskabet.

Dette var altså nogle forslag til at sætte dagen sammen efter, afhængigt af smag og temperament og antal credit-cards, der som bekendt altid åbner døre.

For de af jer, der hver 1. juledag ser Disneyshow og fejlagtigt tror, at det *kun* er tegneserie, ved nu, at det er ret tæt på virkeligheden for ikke at sige facts - USA er unæg-

teligt »the land of opportunity« - men jeg tror nu alligevel, at jeg vil tænke på jer, når jeg tænder den kulørte lyskæde på plastic-juletræet, starter drejefoden, åbner for fjernsynet og ser Fedtmules sidste nye film til min TV-dinner.

God jul!

Fra elevforeningen *Peter Schønning*

Indtil næste generalforsamling i elevforeningen er dens bestyrelse sammensat således:

Maj Kjær (61-62)

Peter Schønning (75-76)

Dorthe Frimann (76-77)

Anette Petersen (79-80)

Mie Back (80-81)

Suppleant: Karen Houbak (74-75)

Repræsentant for vinterskolen 1981-82 Thomas Alber og Helen Eriksen.

Ligesom det har været skik de senere år, inviterer højskolen elevforeningens medlemmer til at deltage i den første højskole-weekend i 1983. Dette arrangement finder sted den 7. og 8. januar. Om de nærmere/praktiske oplysninger samt tilmelding bedes I henvende jer til højskolen, tlf. (03) 58 40 65. Vi håber, at mange vil deltage i dette arran-

gement og dermed få mulighed for at se nye og gamle ansigter i de kendte omgivelser.

En anden kontakt med højskolen, kendte og nye indtryk, kunne være elevmødet. Vi synes selv, at elevmødet i år forløb fint - og med os mange andre. Men det kan sikkert gøres endnu bedre. Et forslag - som blev diskuteret på elevforeningens generalforsamling - ville være at udvide det egentlige elevmøde, så at fredag aften/lørdag formiddag kunne inddrages som et »minikursus« indenfor et givent emne. Om dette og elevmødet i øvrigt, se de næste to Gerlevblade, april og august.

Elevmødet i 1983 er den 10. og 11. september. I forbindelse med dette er også jubilarfrokosten for 25 års (57-58), 10 års (72-73) og 5 års (77-78).

Dette var et par huskere fra elevforeningen til jer. Held og lykke med kalenderen i øvrigt.

Elevliste, vinterskolen 1981/82

Lone Levinsen Bech, Tøndervej 42, 6780 Skærbæk.

Ninna Bech, Romdrup Bakke 1, 9270 Klarup.

Dorte Bindslev, Søgade 18, 4180 Sorø.

Connie Brandt, Aalandsgade 14, 1. tv., 2300 København S.

Anne Christiansen, Syvendeskovvej 5, Undløse, 4340 Tølløse.

Birgit Christiansen, Fasanvej 9, Langesø, 6430 Nordborg.

Helle Christensen, Højskolevej 3 d, 9760 Vrå.

Helen Eriksen, Østergade 45, Asserballeskov, 6440 Augustenborg.

Mette Marie Exsteen, Skippergænge 2, 3730 Nexø.

Mette Fridolf, Albert Wolfsensgade 1, 3740 Svaneke.

Karin Frihed, Enghaven 5, 6990 Ulfborg.

Karen Louise Friis, Havlykkegade 16, 4951 Nørreballe.

Dia Trine Hansen, QaQanguamat 31, 3950 Egedesminde.

Hanne Møller Hansen, Damtoften 12, 5600 Faaborg.

Susanne Schou Hansen, Astersvej 7, 4600 Køge.

Pia Henriques, Bakkegårds Alle 11, 1. th., 1804 København V.

Connie Høyer, Willemoesgade 31, 2. th., 2100 København Ø.

Anne Mette Jensen, Monrads Alle 12, 2500 Valby.

Heidi Bremerstent Jensen, Lindbjergvej 37 A, 2750 Ballerup.

Joan Jensen, Spobjergvej 121, 8220 Brabrand.

Ulla Jensen, Lyngrupvej 39, 3630 Jægerspris.
Ann-Mari Jonsén, Københavnsvej 95, 4000 Roskilde.
Pernille Jordt, Ved Bellahøj 4, lejl. 4, 2700 Brønshøj.
Marianne Jørgensen, Grønnegade 2 a, 8600 Silkeborg.
Merete Kamppgaard, Brostrupvej 30, 5230 Odense N.
Hanne Kjeldbjerg, Grydehøjvej 14, Bjergby, 7950 Erslev, Mors.
Birgitte Kloster, Harboegade 31, 6990 Ulfborg.
Kia Koch, Engvej 22, 6760 Ribe.
Gerda Munk Kofoed, Fårebyvej 12, 3720 Åkirkeby.
Lisette Larsen, Grimstrupvej 134, 4700 Næstved.
Lone Larsen, Liesbyvej 32, 4792 Askeby.
Anne-Marie Møller, Solbakken 8, 4583 Sj. Odde.
Heidi Nielsen, Liljevangsvej 14, st. th., 2760 Måløv.
Lene Nielsen, Rypevænget 26, 2600 Glostrup.
Lise Mosberg Nielsen, Forårsvej 44, 2920 Charlottenlund.
Nanna Kjær Nielsen, Nørgaards Højskole, 8850 Bjerringbro.
Susan Nielsen, Skanderborgvej 215, 8260 Viby Sj.
Tina Nielsen, Klemivej 4, 8355 Ny Solbjerg.
Tine Oksen, Fælledvej 14 c, st. tv., 2200 København N.
Anne-Mette Pedersen, Runegårdsvej 4, 8270 Højbjerg.
Helle Frimann Pedersen, Kirkeskovvej 1, 4250 Fuglebjerg.
Jette Tina Pedersen, Nørrevang 1, 4420 Regstrup.
Trine Merethe Pedersen, Esromgade 24, IV th., 2200 København N
Annie Bruhn Petersen, Nørregårdsvej 192, 2610 Rødovre.
Marianne Petersen, Slotsbjergbyvej 30, 4200 Slagelse.
Susanne Dortha Petersen, Mølleparken 323, 7190 Billund.
Berit Pettersen, Skælskør Landevej 28, 4200 Slagelse.
Karen Hede Poulsen, Rulkedalen 68, 5260 Odense S.
Betina Rask, Frederiksvej 34, st. th., 2000 København F.
Kirsten Marianne Rasmussen, Kirkeskovvej 1, 4250 Fuglebjerg.
Lisbeth Rasmussen, Engvangsvej 1, Løve, 4270 Høng.
Anne Marie Rosendal, Hallingsgade 19, 2100 København Ø.
Linda Stachg, Kirkevej 22, Ulkebøl, 6400 Sønderborg.
Lise-Lotte Sørensen, Klitvejen 75, 7741 Frøstrup.
Doreen Truelsen, Skælskør Landevej 28, 4200 Slagelse.
Lisbeth Neel Sørensen, Wibrandsvej 69, København S.
Louise Ellehammer, Dreyersvej 6, 2960 Rungsted.
Tina Møller Sørensen, Fru Ingessvej 2, 4400 Kalundborg.
Marian Thomsen, Hvissingstræde 4, 2600 Glostrup.
Nina Vedsø, Solvænget 13, 4900 Nykøbing F.
Anne Marie Honoré Vesten, Mosevænget 7, 6440 Augustenborg.
Helle Winther, Blåregnsvej 3, 8900 Randers.
Louise Young, Teglgårdsvej 774 B, 3050 Humlæbæk.
c/o Mrs. K. W. Young, 125 Queen Street, Richmond, Nelson, New Zealand.
Cherry Liu, Taiwan (grenskolen).

Drenge:

Kim Abildgaard, Mørk Hansensvej 9, 2000 København F.
Thomas Alber, Skælskør Landevej 28, 4200 Slagelse.
Preben Andersen, Skælskør Landevej 28, 4200 Slagelse.
Torben Banemann, Hammelstrupvej 31, 2. th., 2450 København SV.
Lars Bojsen, Liberavej 23, 2770 Kastrup.
Henrik Buch, Kløften 10, 4760 Vordingborg.
Niels Christensen, Kongelyset 7, 3600 Frederikssund.
Poul Christensen, Mestervej 705, 3921 Narssaq.
Peter Enevoldsen, Langagervej 7 c, 4000 Roskilde.
Kim Engelbrecht, Tinggården 8, th., 4681 Herfølge.
Krestin Gedionsen, Seqinniarik 8, Egedesminde.
Peter Christian Grant, Agernvej 23, 2830 Virum.
Jørn Schou Hansen, Østerled 23, 4281 Gørlev.
Henrik Happel, Skovparken 406, 7190 Billund.
Lars Hazelton, Lundegade 12, b2, 3000 Helsingør.
Hans-Henrik Hoffmann, Ejgårdsvvej 20 c, 2920 Charlottenlund.
Lars Holm, Ferskesøstræde 23, 3730 Nexø.
Lars Juul Jensen, Pottemagerporten 108 A.
Erik Johansson, Buevej 5, 3400 Hillerød.
Kenneth Jørgensen, Bissensgade 17, 1775 København V.
Jacob Kreuzmann, Sukkertoppen.
Jan Kristensen, Halsskovvej 16 a, 4220 Korsør.
Bjarne Ljunggren, Jyttevej 39, 2740 Skovlunde.
Kristoffer Lilsig, Dreyersvej 6, 2960 Rungsted.
Jan Ole Lind, Østergade 9, 3700 Rønne.
Christian Gutmann Madsen, Dreyersvej 6, 2960 Rungsted.
Michael Magnussen, Eriksgade 13, 5000 Odense c.
Peter Møller, Platehaven 660-203, Grønland.
Bo Nielsen, Frugthaven 31, 1. th., 2500 København.
Leif Aaes Nielsen, Rønvangen 77, 8283 Hinnerup.
Peter Nielsen, Edoud Svensonsgade 4, 1.g., 8200 Århus.
Svend Åge Peters, Krabbesholm Alle 8, 1., Skive.
Ole Petrussen, Karnisvej, 3921 Narssaq.
Andre Poulsen, Bymuren 67, 2650 Hvidovre.
Klaus Rasmussen, Skovagervej 2, 8240 Risskov.
Kim Saaby, Humlebækgade 19, st. tv., 2200 København N.
Bent Sørensen, Stuppemøllevej 13, 2450 København SV.
Muammar Turan, Knudsvej 10 C, 11. tv., Roskilde.
Peter Holt, Sneseurupvej 77, 4733 Tappernøje.
Klaus Hanghøj, Dreyersvej 6, 2960 Rungsted.
John Flyvholm, Almiskollen 19, Møllerup Ungdomsskole, 8900 Randers (grenskolen).
Peter Andersen, Heimdalsvej 17, 4200 Slagelse (grenskolen).

INDHOLDSFORTEGNELSE

<i>Ove Korsgaard</i>	
Det er lettere at køre end at gå, sæt dig op bagpå	3
<i>Annette Leleur</i>	
Sygdom og sundhedspædagogik	8
<i>Axel Edinger</i>	
Friluftsliv – friluft aktiviteter – friluftssport	12
<i>Terkel Michelsen</i>	
Lektion i ensomhed	16
<i>Finn Bygballe</i>	
Æstetik og gymnastik	18
<i>Ole Vøgg Veje og Stig Jensen</i>	
Nederlagets sejr – om sportens dialektik	20
<i>Ulrik Høy</i>	
Højskolesangen	23
<i>Mogens Petersen</i>	
Så må man låne	25
<i>Henning Eichberg</i>	
»Intet nyt under solen«	28
<i>Klara Korsgaard</i>	
Kære Lone!	37
<i>Maj-Britt Nørgaard</i>	
En julehilsen	41
<i>Peter Schønning</i>	
Fra Elevforeningen	42
Elevlisten 1981/82	42

